

OBSERVATOR

samfunnsøkonomisk tidsskrift
nr. 4 vinter 2013
årgang 50

Emerging
markets
edition

4

INNHold

04	innsyn
rovdirenes eksamenskamp	22	kant og knapphet
05	utsyn
da nigeria og ghana ble 50% rikere	24	høstkonferansen 2013
økt innvandring
06	infographic
emerging markets	28	veivalg i afrika
kinesisk investering i afrika
08	vuvuzelaens gjall
sør-afrikas arv etter fotball-vm	32	polen sverger til egen valuta
14	miljøkonsekvenser av økonomisk vekst	34	emerging markets
1990-2010
16	kina - krise eller mirakel?	42	besvarelse
econ 2915
18	podcasts for economists
observers recommendations		
20	just give them the money		

! Ragnhild Sjoner Syrstad

ROVDYRENE EKSAMENSKAMP

Uten arbeidsmiljølov eller HMS-forskrifter er høsten 2013 en prøvelse for studenter ved SV-fakulteter. Velkommen til kampen for tilværelsen.

Det er kun palmer og tett vegetasjon som skiller andre etasje i Eilert Sundts hus fra en tropisk jungel dette semesteret. Likhetene er slående. Det er høye temperaturer og merkelige lyder fra bygningsarbeid. Verst av alt: Det er for mange glupske rovdyr på for liten plass.

Oppussing til besvær

Med tilspisset kamp om et fåtall lesesalsplasser blir november et lesehelvete uten like. Masterstudentene får spissere albuer. Vekkeklokkene blir stilt om kapp. Søvn mangelen tapper eksamensrovdyrene for empati og medgjørighet. Skjeggstubbene blir lengre. Kvisene større. Svette eksamensnerver i et sumplignende kontorlandskap danner en grønn eim som siver ut gjennom Eilert Sundts ventilasjonsanlegg. Et anlegg som er klar for utskiftning. Spørsmålet er om studentene tåler omstillingen.

Oppussing av Eilert Sundts hus er en forløsning for samfunnsvitene ved UiO etter ti år med lovnader om ny drakt. Gledesnyheten varte ikke lenge før den ble møtt med harnisk og vrede fra studentene. Undertegnede tok affære og samlet troppene til opprør. En noe skarp start til en udefinert kamp å være. Det skal visstnok bli lesesalsplasser. Fakultetet mener å ha godt grunnlag for sine beslutninger om reallokering. Tomrom og ubrukt gulvplass skal bli til husrom og effektiv utnyttelse av tilgjengelig areal. Musikk i samfunnsøkonomers ører, skulle man tro. Men studentene ble altså kraftig misfornøyd. Hva skjedde egentlig i kampen om lesesalsplassene?

Uvitende studenter

I en jungel hvor kun de farligste rovdyrene overlever er det ikke plass til opplysninger som ikke er forankret i tung teori. Informasjon ble tydeligvis mangelvare i jungelen og studentene flerret tenner av ren uvitenhet. Via 99 underskrifter på papir, 181 deltakere på Facebook og

oppmerksomhet via en sivilisert uenighet i Universitas, tok administrasjonen beskjeden til seg. De skjønnte at rovdyr trenger å få ting svart på hvitt. Svevende diskusjoner på et møte er ikke teorisikkert nok for kritiske lesesalsdyr. Vi krevde håndfast beskjed, gjerne nedrisset som ti kulepunkter i en faktaboks på steintavle.

Fakultetsadministrasjonen la seg flat etter kritikk for informasjonssvikt. Informasjonsproblemet ligger i at administrasjonen ikke selv vet hva de skal informere om. Foreløpig. Studentrepresentanten i fagutvalget til SVSU skal bli hørt i innretningsprosessen og arealfordelingen. I mellomtiden venter vi andre i spenning på resultatet.

Sosial død

Det største skåret i gleden ved oppussingen er tapet av pauserommet for masterstudentene. Studenter er nemlig mer enn glupske eksamensrovdyr og homo economicus. Vi er også homo socius som trenger daglig påfyll av god samfunnsfaglig dialog. Mye kunnskapsvervelse har funnet sted på pauserommet i 4. etasje. Kunnskap flyter fritt når rovdyrene samles og kommuniserer på stammespråket akademisk. Det harde motstykket er ensomme studiedager på lesesal C i 2. etasje. Nå må studentene selv ta grep for å få studiemiljøet tilbake.

En tilspisset kamp om knappe ressurser vekker frem urinstinktene til studentene. Det handler om å komme tidligst eller kanskje til og med spre rykter om låste seminarrom for å kapre dem selv. Kun den sterkeste og mest tålmodige overlever til det blir bedre. Vi må bare bite tennene enda hardere sammen. Aller helst bør rovdyrene temmes. Først da kan oppussingen bli det lysglimtet det egentlig bør fortjene å være. ●

! Eirik Lading

DA NIGERIA & GHANA BLE 50% RIKERE

I årevis har store deler av Afrikas vekst vært udokumentert. Når en større del av verdiskapingen kommer frem i lyset, blir et nytt bilde av kontinentet dannet.

På begynnelsen av nittitallet ble det gjennomført omfattende kartlegginger av bruttonasjonalprodukt (BNP), summen av all verdiskaping i en økonomi, i en rekke afrikanske land. Flere av landene, deriblant Nigeria og Ghana, brukte siden mindre presise måter å beregne vekst fra år til år. En kombinasjon av ineffektivitet hos institusjonene og manglende politisk vilje hindret omfattende gjennomganger av økonomien, på tross av press fra Verdensbanken.

Da landene på nytt målte økonomien tjue år senere, viste det seg at økonomiene hadde vokst mye raskere enn de tidligere prognosene tilsa. Det var særlig uvitenhet om veksten i tertiærnæringen som gjorde at de undervurderte total vekst. Ved å bruke tall fra 2006 og 2008, vokste numerisk BNP i Nigeria og Ghana henholdsvis 50 og 60 prosent.

Mer enn bare tall

Selv om oppdateringene av nasjonalregnskapene kan virke trivielle, hadde de viktige utslag. BNP er den mest brukte enkeltindikatoren for et lands velstand og rikdom. Ved at landene ble rikere og viste vilje til å rydde i nasjonalregnskapet, gjorde de seg mer aktuelle for utenlandske investorer. Etter justeringen ble Nigeria en større økonomi enn Egypt og dermed nest størst i Afrika, etter Sør-Afrika. Dette kan bli et viktig moment for Nigerias posisjon i maktkampen på kontinentet.

Den brå økningen i BNP påvirket også landenes gjeldssituasjon. Etter oppryddingen ble landene klassifisert som mellominntektsland og hadde ikke lenger tilgang på rentefrie lån hos Det internasjonale utviklingsfondet (IDA). De har fortsatt tilgang på billige lån hos Den internasjonale bank for gjenoppbygging og utvikling (IBRD), som de fleste mellominntektslandene i verden benytter. IDA og IBRD er begge organisasjoner i Verdensbanken. Landene må også omstille seg til å i større grad skaffe kreditt på det internasjonale lånemarkedet. I tillegg vil rike land trolig kutte i bistanden til fordel for fattigere land. Samtidig har gjeld som andel av BNP blitt mindre, og statene får bedre oversikt over sektorer som kan beskattes.

Fremtidige forbedringer

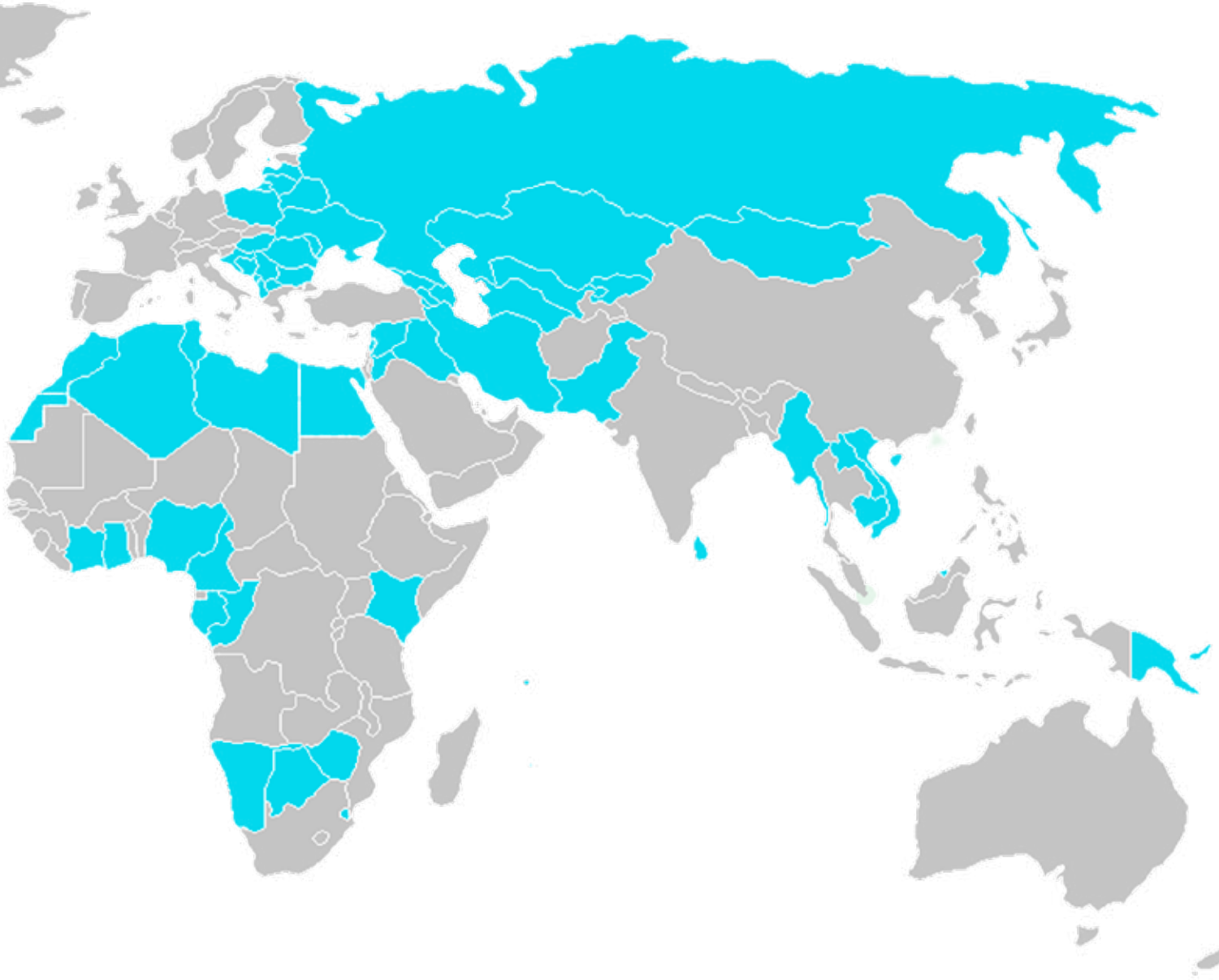
I løpet av høsten skal Zambia gjennomføre en liknende beregning i bruttonasjonalprodukt sitt der det bytter ut tall fra 1994 med nyere basistall. Landet har foreløpig hatt jevnt over lavere vekst de siste ti årene enn de justerte veksttallene til Ghana og Nigeria. Zambia er allerede et mellominntektsland og vil derfor ha den samme låneordningen hos Verdensbanken.

Disse tilfellene kan vise seg å være toppen av isfjellet, og at det finnes mer ukjent vekst på kontinentet. Det blir stadig kartlagt en større del av landenes økonomier etter hvert som de får mulighet til å gjennomføre hyppigere og mer omfattende undersøkelser. Særlig er det de fattigste landene som har potensial til å føre statistikk bedre. Afrika tar igjen Vesten raskere enn vi tror. ●

EMERGING MARKETS

Argentina
Brazil
Bulgaria
Chile
China
Colombia
Estonia
Hungary
India
Indonesia
Latvia
Lithuania
Malaysia
Mexico
Pakistan
Peru
Philippines
Poland
Romania
Russia
South Africa
Thailand
Turkey
Ukraine
Venezuela

Source

This is according to the International Monetary Funds list from 2012 .

VUVUZUELAENS GJALL

Sør-Afrikas arv etter fotball-VM

! Bård Ola Tjønneland

Sør-Afrika inviterte til fotballfest i 2010. Hvilke effekter hadde mesterskapet på kontinentets økonomiske lokomotiv?

Det er i dag litt over tre år siden fotball-VM i Sør-Afrika ble sparket i gang på fantastiske Soccer City i Johannesburg foran 90000 jublende tilskuere. Det skulle bli en måned med festligheter i regnbuenasjonen, med god fotball, idrettsglede og mye støy fra Sør-Afrikas fremste musikkinstrument: vuvuzelaen.

Afrikas debut

En av grunnene til at det var knyttet så stor spenning i forkant av mesterskapet var at det for første gang skulle avholdes et verdensospennende arrangement i Afrika. Betenkelighetene varretet mot om en afrikansk nasjon var klar for og hadde kapasitet til å gjennomføre et sportsarrangement av slike dimensjoner – både når det gjaldt økonomisk styrke og politisk viljeog samarbeidsevne.

Å være vert for et verdensmesterskap i fotball krever enorme investeringer, hovedsakelig i stadionanlegg og infrastruktur, noe som var spesielt gjeldende for Sør-Afrika sammenlignet med tidligere vertsasjoner i nyere tid som nesten utelukkende har vært industrialiserte vestlige land.

Et sprengt budsjett

Da Sør-Afrika ble tildelt turneringen i 2004 var den totale budsjettammen til prosjektet på 2.6 milliarder rand – tilsvarende omtrent 260 millioner dollar. Da mesterskapet var ferdig annonserte sørafrikanske myndigheter at de totale kostnadene var blitt på mer enn 30 milliarderrand. Tar man med utbygningen av Gautrain, Sør-Afrikas nye høyhastighetstog som knytter Johannesburg og Pretoria sammen, ble

totale kostnader på 55 milliarder rand (Calland et al.). Budsjettoverskridelser i tilknytning til store mesterskap har etter hvert blitt regelen heller enn unntaket, og Sør-Afrikas erfaringer føyer seg inn i rekken av kostnadsoverskridelser. En forskningsrapport lagt frem etter sommer-OL i London slo fast at kostnadsoverskridelsene til de siste 17 sommer- og vinterlekene i gjennomsnitt var på 179 prosent (Flyvbjerg & Stewart). Ingen lignende analyser er gjort på pengebruken ved fotball-VM, men det er nærliggende å tro at rapporten også har overføringsverdi for fotballmesterskapet.

En stor budsjettandel gikk til utbygging av stadionanlegg, men brorparten av pengene ble bruktil utvikling av infrastrukturen i landet – dvs. investeringer i transport- og kommunikasjonssystemer, sikker energiforsyning o.l. (Calland et al.). Flere av investeringene vil trolig ha langvarige effekter på den sørafrikanske økonomien, siden de vil fremme etableringen av nye virksomheter og arbeidsplasser, noe som igjen vil kunne gi økte investeringer og økonomisk vekst.

Målsetninger og resultater

I forbindelse med mesterskapet skisserte arbeidsgruppen med ansvar for organiseringen av mesterskapet (LOC) en liste med fem målsetninger knyttet til fotball-VM i Sør-Afrika (Calland et al.):

- Nasjonsbygging
- Omprofilering
- Økt turisme
- Infrastruktur
- Investeringer

Ser vi nærmere på denne listen kan vi slå fast at Sør-Afrika i hvert fall fikk «nettsus» på to av målsetningene: omprofilering og infrastruktur. På de resterende punktene er det noe mer usikkert om ballen har krysset mållinja eller ikke.

Nasjonsbygging

Når det gjelder nasjonsbygging er det ingen tvil om at det for utenforstående virket som om sørafrikanerne stod sammen om mesterskapet, og de samlet seg også rundt sitt kjære Bafana Bafana under mesterskapet. Noen demonstrasjoner var det, men på langt nær i samme omfangsom i prøve-VM i Brasil i sommer. Sør-Afrika har som kjent mange utfordringer på hjemmebane med utstrakt fattigdom og enorme forskjeller mellom fattig og rik – landet har en av de høyeste Gini-koeffisientene i verden (World Bank, 2013) – og fremstår på mange områder som et ganske splittet samfunn snart 20 år etter at Mandela

endte apartheidstyret. Likevel skapte mesterskapet en midlertidig nasjonal stolthet, i den forstand at sørafrikanerne samlet seg som én nasjon og ett folk i troen på at de kunne være verts-kap for et verdensmesterskap i fotball (Calland et al.). Utfordringen fremover vil bli å finne tilbake til en slik samlende tanke som kan hjelpe Sør-Afrika til å bli et bedre land å bo i for alle sørafrikanere.

Økt turisme

Det er ennå for tidlig å si noe om mesterskapet har resultert i økt turisme til Sør-Afrika. Dette vil fremtiden vise, men spor av optimisme finnes det også her. I følge en meningsmåling utført av FIFA under mesterskapet sa 83 prosent av de spurte at de ville besøke landet en gang i fremtiden, mens 94 prosent sa at de ville anbefale Sør-Afrika som en turistdestinasjon til familie og venner (Calland et al.).

Investeringer og omprofilering

Financial Times skrev like etter turneringens slutt at «etter mange dystre historier om kriminalitet, etniske spenninger, HIV/aids og fattigdom, har man nå fått en mengde nye, positive inntrykk av Afrika. Sør-Afrika hadde muligheten til å re-introdusere seg selv for resten av verden, etter mye negativ oppmerksomhet. [...] Konklusjonen er at utenlandske investorer bør ta

en ekstra kikk på landet.» Mer enn noe annet har fotball-VM 2010 vist at landet har kapasitet til å arrangere store arrangementer, og at landet ikke har «mangel på intelligente, kapable og sultne unge mennesker som, hvis de blir gitt muligheten, kan bygge et levedyktig og fremgangsrikt Sør-Afrika.» Slike tilbakemeldinger vil med all sannsynlighet gi landet et løft rentøkonomisk når investorer nå får øynene opp for mulighetene som befinner seg i Sør-Afrika. Det er ingen tvil om at merkevaren Sør-Afrika har kommet styrket ut av mesterskapet.

Infrastruktur

Når det gjelder infrastrukturen så har landet oppnådd positive resultater. Som påpekt over vil Sør-Afrika nyte godt av en velfungerende og godt utbygd infrastruktur i årene fremover, og disse investeringene har på mange måter lagt grunnlaget for en vedvarende vekst for den sørafrikanske økonomien, blant annet med tanke på at det vil legge forhold til rette for fremtidige etableringer og at det vil forenkle handel og kommunikasjon.

Røde tall på kort sikt

Det er sjelden enorme arrangementer som fotball-VM gir verts-nasjonen en positiv bunnlinje. Tildet er kostnadene ved utbygging av stadioner, infrastruktur,

profilering og andre regnskapsposter for store. Det skal òg nevnes at mange av de direkte inntektene fra fotball-VM går til FIFA – hovedsakelig gjennom salg av sponsoravtaler og tv-rettigheter. Ser man på tallene tjener FIFA over 90 prosent av sine penger på store sportsbegivenheter, der den største gullgruva er fotball-VM. Det skal dog noteres at FIFA også selv var med å finansiere mesterskapet; 526 millioner dollar gikk til LOC, men dette er kun en liten brøkdel av hva det faktisk kostet Sør-Afrika å finansiere mesterskapet. Mens FIFA høstet en pen fortjeneste av 2010-utgaven av fotball-VM på nærmere 2.4 milliarder dollar (FIFA, 2011), satt Sør-Afrika igjen med størsteparten av regningen, og ingen foreløpige rapporter har antydnet at landet har hatt noen netto økonomisk gevinst av å avholde mesterskapet.

Gevinster og kostnader – ikke alltid enkle å måle

Et annet punkt som er verdt å fremheve er alternativkostnaden ved å avholde fotball-VM. Hvilke økonomiske og sosiale gevinster kunne Sør-Afrika eventuelt ha høstet om man pengene ble investert i beste alternative anvendelse? Slike kostnader er vanskelig å beregne på samme måte som det er vanskelig å verdsette mange av de ulike gevinstene ved fotball-VM. I tillegg er det slik at man ikke alltid etterstreber rene økonomiske

mål, men også har sosiale målsetninger man ønsker å oppnå.

Til tross for at mesterskapet ikke har kastet av seg i kroner og øre på kort sikt, er det ingen tvil om at Sør-Afrika vil nyte godt av alle utbedringene som er blitt gjort i forberedelsene til fotball-VM. Mange av disse investeringene vil bære frukter i mange år fremover, og være en pådriver for ytterligere økonomisk vekst i landet. Dette betyr at man ikke bør ha et for kortsiktig perspektiv når man vurderer effektene av fotball-VM, men at man også må ta inn over seg de langsiktige virkningene.

En elefant i rommet

Et trekk som imidlertid vekker bekymring er de store stadionanleggene man har bygget. Kapasitetskravene FIFA stiller til semifinaler- og finalearenaene er at de må kunne ta henholdsvis 60000 og 80000 tilskuere (Alm). Det har etter hvert blitt et velkjent problem at vertsnaasjoner bygger opp store og flotte anlegg som de ikke klarer å vedlikeholde etter at turneringen er ferdig, og som dermed blir stående tomme og etter hvert forfaller. Slike anlegg blir ofte referert til som *hvite elefanter*², og man finner dem i tidligere vertsnaasjoner som f.eks. Sør-Korea og Japan, og Polen og Ukraina etter at de var vertskap for fotball-EM i 2012. Problemet er også overførbart

til andre mesterskap ettersom noen av anleggene etter sommer-OL i Hellas og Kina også har «grodd igjen». Sør-Afrika er intet unntak i denne sammenheng, noe som fremstår ganske åpenbart med tanke på at den sørafrikanske fotballigaen (PSL) og til dels også landets rugbyliga i gjennomsnitt trekker i overkant av 7000 tilskuere på kamp³. Da sier det seg selv at det vil bli vanskelig å sikre en forsvarlig etterbruk av anleggene.

I tillegg til størrelsen er flere kritiske til plasseringen av de nye fotballanleggene. De nye stadionene ble i mange tilfeller lagt til bykjernene og ikke i nærheten til townshipene, hvor fotballinteressen i Sør-Afrika er størst. Hadde man plassert anleggene i utkanten av storbyene ville man antakelig ha sørget for en bedre oppfylning av anleggene i etterkant av mesterskapet, samt at det ville ha fordret utbedring av infrastrukturen mellom byene og disse mindre utviklede områdene. En slik satsning ville antakelig hatt positive ringvirkninger på den sørafrikanske økonomien, i den forstand at blant annet arbeidskraft ville bli gjort mer tilgjengelig og mobil.

Oslo 2022

Fotball-VM har vært en suksess for Sør-Afrika på mange områder, selv om det er tydelig at det også har vært noen fallgruver man ikke har klart å unngå. Mange av disse erfaringene og lærdommene er noe norske politikere og velgere blir nødt til å tenke over og ta stilling til, all den tid OL i Oslo 2022 fremdeles kan bli en realitet. Det er riktignok store forskjeller mellom Norge og Sør-Afrika, men mange av punktene ovenfor vil også gjelde for oss. Man må som alltid veie kostnader opp mot gevinster – kortsiktige og langsiktige – og spørsmålet blir som alltid: vil det være verdt det? ●

Referanser

¹ Sør-Afrikas herrelandslag i fotball kalles for Bafana Bafana.

² En gjenstand som gir eieren stor prestisje, men som er til liten eller ingen nytte, og snarere er en ulempe for eieren, da et slikt eierskap fører med seg høye utgifter.

³ PSL 2011-12.

Kilder

Alm, Jens (2012). World Stadium Index, p.27.

Calland et al. (2010). *The vuvuzela revolution. Anatomy of South Africa's World Cup.*

Pretoria: Jacana Media, p. 180-220.
FIFA (2011). Financial Report 2010, p. 36.

Financial Times, Editorial 8.7.2010.

Flyvbjerg, Bent & Stewart, Allison (2012). *Olympic Proportions: Cost and Cost Overrun at the Olympics 1960-2012*, Oxford's Saïd Business School.

Worldbank (2013). Gini index.

MILJØKONSEKVENSENE AV ØKONOMISK VEKST

! Liselotte Seljom

Det finnes over 7 milliarder mennesker i verden fordelt på 196 land. Til tross for ulikheter og markerte landegrensener, har vi alle en fundamental ting til felles. Vår klode. Sammenlignet med en appelsin er jordkloden uendelig stor. Sammenlignet med verdensrommet fremstår kloden som ubetydelig liten. Et sted mellom disse to motpolene befinner jorden seg. Spørsmålet er bare om den er stor nok.

Menneskelig aktivitet

VS naturens kapasitet

Økologisk fotavtrykk brukes som en indikator på hvor mye naturressurser vi mennesker krever av naturen for å opprettholde vår moderne livsstil. Den viser hvor stort land- og vannareal som er nødvendig for å produsere vann, mat, infrastruktur og ikke minst absorbere avfallsgasser som karbondioksid. Det er også en indikator på den biologiske kapasiteten og forteller oss i hvilken grad et økosystem kan fornye verdifulle ressurser, og hvor hurtig menneskeskapt avfall nedbrytes. Økologisk fotavtrykk kan således sees på som naturens regnskap hvor tilbud og etterspørsel dessverre ikke er like størrelser.

Uten likevekt i regnskapet

Dagens press på naturen er for stort. Verdens forbruk tilsvarer 1,5 jordkloder! Med andre ord, det tar 1 år og 6 måneder for planeten å fornye og filtrere alt mennesker forbruker på 1 år. Jordens energimengde er konstant, vi kan verken skape eller tilintetgjøre energi. For å oppnå balanse må mennesker begrense bruken av fornybare ressurser slik at den står i samsvar med jordens produksjonsevne. Siden slutten av 1980-tallet har det vært ubalanse i

regnskapet og det ser heller ikke ut som utviklingen beveger seg mot likevekt. Hvis konsumtrends fortsetter, og populasjonen øker i forventet takt vil vi innen 2050 være 9 milliarder mennesker på planeten og vårt forbruk vil tilsvare produksjonsevnen til 3 kloder. Foreløpig har vi kun én.

Vekst i befolkning og økonomi

Siden 1960-tallet har verdens befolkning økt fra rundt 3 til i dag litt over 7,1 milliarder. Den globale økonomien har også vokst. De om lag 2 milliarder menneskene som levde i fattigdom i 1960 strever fortsatt med å skaffe mat. Den resterende rike milliarder har blitt enda rikere. Skillet mellom rik og fattig har aldri vært større. De 4,1 milliardene som befinner seg mellom de fattigste og rikeste, opplever økende kjøpekraft. Aldri før har så mange hatt det så bra materielt sett. Særlig i de fremvoksende økonomiene, for eksempel Kina, India og Brasil oppleves det raskt økende forbruk. Her har nå millioner, sågar milliarder klatret opp til en middelklassestandard og en rikdom som deres foreldre og besteforeldre bare kunne drømme om.

Prisen har ofte miljøet måtte betale, og det finnes i dag utallige eksempler

på skoger som har blitt hogget ned, elver og innsjøer som enten har blitt drenert i jakten på drikkevann, eller brukt som billige dumpingplasser for fabrikkavfall. Samtidig har verdens nye middelklasser gjort seg gjeldende i det globale regnskapet med sitt økende konsum av klær, forbruksvarer, biler og kjøtt, alle ting som bidrar til å gjøre det økologiske fotavtrykket enda dypere. I den rike vesten har ny teknologi og økonomisk utvikling ført til at feriereiser som tidligere ble foretatt med bil, nå foretas med fly. All logikk tilsier at den «nyrike» middelklassen vil ha en tilsvarende utvikling.

Ressurskamp

BRICS-landene: Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika spås av mange som kommende globale «storøkonomier». Disse landene kontrollerer til sammen en betydelig del av verdens naturressurser. BRICS-landene huser tilsammen over 40 prosent av verdens befolkning. Når disse innbyggerne forventer og krever en vestlig levestandard, blir regnestykket uløselig med dagens forbruksmodeller. Det er rett og slett for mange om for lite. BRICS-landene opplever enorm vekst og Det Internasjonale Pengefondet lister nesten 20 andre land som også er kategorisert fremvoksende økonomier.

Felles for dem er at de står overfor de samme ressursproblemene som sine «storebrødre».

Hvis vi ser på de såkalte OECD-landene, hvor Norge er et av 34 medlemsland, består denne organisasjonen i likhet med BRICS-landene hovedsakelig av sterke økonomier. I motsetning til BRICS-landene har de også et relativt høyt inntektsnivå og har tydelige demokratiske institusjoner. Like fullt overskygger OECD-landenes økologiske fotavtrykk BRICS-landenes, selv om sistnevnte haler innpå. OECD står alene for nærmere 40 prosent av verdens vare- og ressursforbruk. En utvikling som ikke kan fortsette i det lange eller mellomlange løp. Og ettersom den ikke kan fortsette, vil den stanse. Det vi kan påvirke er om landingen skal bli forholdsvis myk, eller om den blir hard og brutal, fordi vi gjorde for lite, for sent.

Slik Vesten har ledet gjennom eksempel i den globale demokratiseringen, så kan og må vi også lede gjennom eksempel i overgangen fra ensidig økonomisk fokus og økende forbruk, til en bærekraftig miljøpolitikk. Derfor må vi begynne hjemme. Norge er et av de svært få landene i verden som ikke sliter med å få endene til å møtes, men med å

takle overflod. Denne overfloden bør komme Norge og resten av verden til gode. Det er et skrikende behov for satsing på fornybare energikilder og en mer miljøvennlig utvikling. Slik virksomhet er noe staten, men også enkeltindivider bør tenke på. Dagens norske gjennomsnittsforbruker er en global trussel med sitt forbruk. Dagens situasjon er uholdbar, og uten drastiske tiltak vil resultatet bli at økonomisk vekst og miljøet vil gå tapt. Uansett taper vi.

Vi må bli flinkere

Ressursene må allokeres bedre og forbruket og utslippet må reduseres enten ved hjelp av ny teknologi eller endret livsstil. En ensidig satsing på økonomisk vekst vil kanskje gi økt levestandard og velferdsutvikling på kort sikt, mens på lang sikt skade vårt essensielle livsgrunnlag. Dette er miljøkonsekvensene verden står ovenfor i dag. ●

KINA- KRISE ELLER MIRAKEL?

! Eyo Alexander I. Herstad

I skyggen av resesjon i Europa ser det ut som det nok en gang er et fremvoksende Asiatiske land som drar verdensøkonomien videre. Men vil veksten fortsette eller vil også disse følge den veltrådte veien til økonomisk middelmådighet?

Vestlige økonomer har en merkelig tendens til å forutsi at fremvoksende økonomier snart kommer til å overta verden. Under den kalde krigen var det snakk om at Sovjetunionen kunne, med statlig kontroll, styre økonomien til optimum ved bruk av modeller fra Solow og Keynes. Senere var det deasiatiske tigere som var kandidater til å overta verden. Da var det snakk om bedre arbeidskultur og høyere vilje til innovasjon. På åttitallet var det Japan, og nå skal det tydeligvis være India og Kina som kommer til å dominere verdensøkonomien.

Til tider kan det virke som om økonomer prøver å tillegge disse økonomiene sine egne idealer. På 60-tallet var det en halvveis konsensus om at noenlunde perfekt motsyklisk finanspolitikk var mulig, og kunne man i tillegg kontrollere spareraten sa Solows modeller at man kunne oppnå optimal langsiktig likevekt. Det var nettopp dette noen ment Sovjet kunne få til!

Det var først når Milton Friedman og Robert Lucas kritiserte dette oppsettet på 70 og 80 tallet at økonomer begynte å gå bort fra dette oppsettet, i stor grad på grunn av «stagflation» perioden i USA. Når det senere også kom ut at Sovjet hadde trikset med produksjonstillene sine for å se bedre ut, så falt tankegangen om et uovervinnelig perfekt styrt sovjet helt bort fra økonomiske diskusjoner.

Det var også på denne tiden at land som Filipinene og Japan i Sørøst-Asia begynte

å vokse seg større. Effekten var igjen at økonomer kunne snakke om at vi snart ville bli kjøpt opp av ny-rike asiater. Også Kina begynte å oppleve høy vekst etter Deng Xiapoeng begynte sine reformer på 80-tallet.

Kan det i midlertidig hende at Kina, den eneste som ikke enda har hatt en eller annen form for økonomisk bråstopp, til slutt vil ende som sine forgjengere? Til tross for massive økninger i produksjon er konsumnivået fortsatt lavt, og boligmarkedet varierer fra å ha tomme blokker i noen byer til å være overopphetet i andre.

Det har også nylig kommet anklager om at Kina forfalsker veksttall, som ikke hadde vært overraskende i med at landet har et byråkrati gjennomsyret av korrupsjon. Rykter om at den yngre delen av kinesisk elite har begynt å miste tro på det eksisterende systemet hjelper ikke å gi på bildet av en stat med gode langsiktige utsikter.

Uavhengig av om man forventer en kinesisk kollaps, burde man i hvert fall håpe at det ikke skjer altfor snart. Ettersom det ikke virker som om hverken USA eller EU klarer å takle sine egne problemer når det går relativt bra i resten av verden, hvordan skal det da gå om også Asia faller i resesjon? ●

PODCASTS FOR ECONOMISTS

! Emma Helen Rasmussen

As the exams move closer and more and more time is spent at the library you might find yourself sick of it all and start wondering why you are studying economics in the first place. It can be hard to find motivation and easy to forget that economics is actually interesting.

Fear not! Observer has the podcast recommendations that will soon bring back your love for economics and fill your mind with facts that will impress your friends on quiz nights.

Podcasts are audio programmes that can be listened to either online or on mobile devices, such as smartphones or iPods. These podcasts are available through iTunes or the respective websites of the programmes.

Here are six different podcasts some are strict economics podcasts others occasionally have subjects related to economics. **Enjoy!**

Planet Money

A podcast made by the National Public Radio in the US, Planet Money is a twice-weekly podcast that addresses all kinds of topics within the subject of Economics in a fun and accessible way.

Recent episodes include: The Trouble with the Poverty Line, If Teens Ran The Fed, and Inside the T-shirt Factory. This is the writer's personal favourite!

Freakonomics Radio

Made famous by their bestselling books, Freakonomics Radio takes up many topics not traditionally seen as economics issues and presents them from an economic point of view. As entertaining and accessible as Planet Money, Freakonomics podcast comes out every week.

Recent episodes include: Jane Austen: Game Theorist, The Economists Guide to Parenting, and The Folly of Prediction

Stuff You Should Know

Stuff You Should Know produces twice-weekly podcasts about a variety of topics. The programme consists of its two hosts discussing and talking in depth about a specific topic. It is both nerdy and humorous.

While the podcasts are about pretty much everything, occasionally the topics are about economic issues, and recent such episodes include: How Much Money Is In The World?, How Bitcoin Works, and How FairTrade Works.

EconTalk

More lengthy and academic than the previous mentioned podcasts, EconTalk is a programme where the host, David Stern, interviews economists on their research topics. Although you may not necessarily agree with Stern's opinions, the podcast is both interesting and educational.

Recent episodes include: Hanushkek on Education and Prosperity, Nairlika on Fair Trade and Free Trade, and David Laidler on Money.

This American Life

Another podcast by National Public Radio, This American Life produces a weekly podcast with episodes based on a different theme in each episode. Entertaining and captivating, This American Life occasionally has podcast related to economic issues.

Recent, economics-relevant podcasts include: I Was Just Trying To Help, When Patents Attack, and Trends With Benefits. (Their other, non-economics podcasts are also great).

The Economist: All Audio

The well-known magazine The Economist also has a podcast. These podcasts are relatively short updates on current affairs and economic issues. Perfect if you forget to read the news one week.

Recent episodes include: What is the «Chinese Dream»?, Chemical weapons in Syria, and Global youth unemployment: not working. ●

JUST GIVE THEM THE MONEY

! Emma Helen Rasmussen

Lately, a development scheme under the name of unconditional cash transfers has garnered a lot of attention. The idea is simple: giving impoverished people cash, no strings attached.

The development sector, both in Norway and abroad, has faced a lot of criticism for its aid-programmes failing to reach out to those they are intended for. Claims of corruption, ineffectiveness and lack of transparency regarding where the money is actually going are often brought up. Critics worry about their money ending up in the pockets of some dishonest bureaucrat, or that money is spent on programmes that do not seem to work. According to the Norwegian Agency for Development Cooperation, Norway's aid budget for 2012 was 27.8 billion NOK¹. As such, the cry for transparency and effectiveness is not an unreasonable one.

A new type of aid

If the development schemes in poor countries are done wrong, could there be a different way of spending aid money that works better than the current approach? Some people think there is a solution, and it is radical in both its simplicity and its effectiveness - simply giving people cash.

The reasoning for this type of scheme sounds like it could come straight from an economist: give people more money, increase their consumption possibilities and they'll be able to reach higher utility levels. Low income households know better than anyone else where their money is best spent.

This policy is called unconditional cash transfers. Conditional cash transfer programmes require the recipients of the transfers to follow through with specified actions to receive the transfers, such as vaccinating their children or enrolling them in school. Unconditional cash transfer programmes, however, are just that - unconditional. The conditional programmes have been criticized to exclude those who need it the most, for example due to lack of access to schools or clinics in their local areas, making the cost of transportation higher than the perceived gains of education. The unconditional programmes have a rare opportunity to target those living in extreme poverty, as there are no conditions that the programmes' recipients have to follow.

Do cash transfers create dependency?

A widespread criticism of cash transfers, both of the conditional and unconditional

kind, is that it creates dependency and reduces the recipients' incentives to work. While this is not an unfounded claim, it is important to remember that those who receive the transfers are usually people suffering from abject poverty. Receiving cash transfers seems to increase these people's health and ability to work.

As Dr. Samson from the Economic Policy Research institute writes in his paper Social Cash Transfers and Pro-Poor Growth, the claim that the recipients' incentives to work will be decreased, does not necessarily hold true:

- A number of studies have found that workers in households receiving social grants look for work more intensively and extensively and find employment more successfully than do workers in comparably poor households that do not receive the grants. Other studies explain this effect with evidence suggesting that social grants mitigate social risk and relax liquidity constraints on poor households, encouraging migration and job search².

Demand-side vs. Supply-side

So far in this article, the focus has been on demand-side effects of cash transfers, by increasing the recipients' consumption possibilities. There is, however, a problem

when it comes to the supply side. While the people receiving cash transfers may be able to consume more than they did initially, a barrier of consumption will also be present due to lack of supply. More cash in hand may provide the consumer with enough money to afford more nutritious food or let their children go to school, but this does not help much if the shops are few and far between, or the schools cannot afford to hire enough teachers.

As such, cash transfers therefore need to be complemented by ongoing sectoral strategies to improve service quality³, as found in the evidence paper for Cash Transfers by the Department for International Development and UK Aid from 2011.

Evaluations and other types of development initiatives

Cash transfers are so far one of the development initiatives where the most extensive evaluations have been done. Some of the schemes, like the one of the NGO GiveDirectly, have taken to challenging other NGOs and aid programmes to do the same and compare results. As one of the founders of GiveDirectly, Paul Niehaus, says:

- We would like to see organizations make the case that they can do more good for the poor with a dollar than the poor can do for themselves. And I think some may be able to make a convincing case. But if you go to the websites, today I don't think you're going to be seeing that argument being made. Nobody even bothers⁴.

While organisations such as GiveDirectly focus on transparency and thorough evaluations of their programmes' effectiveness, their challenge to other NGOs about conducting randomized, controlled trials have so far been met with rejection or silence. The vice president of NGO Heifer's Africa programmes, Elizabeth Bintliff, rejects the proposition: - [...] We're not about experiments. These are lives of real people. The world is just not that linear. It's not an equation. It's an ecosystem."

As for now, the prospects of unconditional cash transfers seem bright. It has the potential to overcome some of the traditional challenges of aid programmes, as exclusion of those most in need, transparency and effectiveness. Of course, unconditional cash transfers aren't the be-all and end-all of development, and supply side policies are just as important. And

let's face it: unconditional cash transfers have an image problem, as many other policies favoured by economists. ●

Sources

¹<http://www.norad.no/no/om-bistand/norsk-bistand-i-tall>

²<http://www.oecd.org/development/povertyreduction/43280571.pdf>

³<http://www.givedirectly.org/pdf/DFID%20cash-transfers-evidence-paper.pdf>

⁴<http://www.npr.org/blogs/money/2013/08/23/214875696/cash-cows-and-the-rise-of-nerd-philanthropy>

KANT & KNAPPHET

! Erlend Langørgen

Ex.phil er for mange et kjipt fag der man tvinges til å lese kronglete tekster av filosofer som Aristoteles, Hume og Kant. Ved første øyekast kan det virke som man leser avdøde filosofer uten relevans for resten av studiet, men ved nærmere ettersyn er det flere kontaktpunkter mellom filosofi og økonomi enn man skulle tro. Denne artikkelen vil forsøke å relatere økonomifaget til filosofi med utgangspunkt i Kant og innslag fra nyere psykologisk forskning.

Moralfilosofi omhandler moralens natur, og tar stilling til spørsmål av typen «hva er rett og galt?», «hvordan bør man handle?». Siden samfunnsøkonomer er glad i å uttale seg om hvilke handling som er best i gitte situasjoner, kan man faktisk tenke på samfunnsøkonomer som moralfilosofer. Samfunnsøkonomens tilnærming er å analysere preferanser, og hvordan de best kan møtes gjennom handlingsvalg, altså en konsekvensanalyse. For dem som har tatt ex.phil kjent som konsekvensialisme¹.

Kants tilnærming til moralfilosofi er at det er handlingens natur og ikke dens konsekvenser som teller (deontologisk tilnærming). Noen handlinger er

simpelthen gale, som drap. For Kant er kjernen til alt godt mennesker som handler med god vilje. Gode handlinger krever god vilje, men også anvendelse av vår iboende evne til fornuft for å finne ut hvordan den gode viljen bør få utløp i handling. Ved hjelp av fornuften² krever Kant at vi lager leveregler som alle mennesker kunne ha fulgt, og som skal kunne gjelde uavhengig av omstendigheter. For Kant innebærer dette at man aldri skal bruke et menneske som et middel, men alltid et mål i seg selv. Et menneskes gode vilje (eller potensial til god vilje) gjør alle mennesker like mye verdt, og potensielt likeverdige kilder til alt godt³.

Dette leder oss over i Kants forståelse av frihet. For å være fritt må mennesket leve uten at andre bevisst forsøker å legge begrensninger på menneskets handlingsrom. Videre krever Kant at mennesker ikke bruker seg selv som et middel for våre dyriske instinkter og impulser. I stedet må den gode vilje og fornuften kombineres til å lage universaliserbare lover, som man så innretter seg etter. På denne måten kan mennesket bli sin egen lovgiver, Kant definerer mennesker som oppnår dette som autonome. Dette kan virke som et svært krevende ideal. Dersom leseren har

problemer med å akseptere idealet, er det mulig å tenke seg at blant alle handlingsvalg vi mennesker står overfor er det langt fra alle der moralsk vurdering er relevant. For eksempel er det klart at vi må bestemme om vi skal kjøre på høyre eller venstre side av veien, selv om ingen av alternativene virker bedre moralsk sett.

Så langt har denne artikkelen bygd et argument for hva slags preferanser ett menneske burde ha, i følge Kants moralfilosofi – de preferansene som dannes gjennom universalisering av leveregler. Dette er en svært krevende øvelse som moralfilosofer bruker svært mye av sin tid på, men som man i samfunnsøkonomiske kurs hopper lett over, konsumentens preferanser er gitte. Imidlertid utvikler samfunnsøkonomi et analyseapparat for hvordan preferanser mest effektivt kan anvendes, og ikke minst lærer man å spørre under hvilke knapphetsbetingelser en konsument lever. Hvorfor er dette relevant for Kants autonomi?

Nyere psykologisk forskning, blant annet popularisert gjennom Daniel Kahnemanns Thinking Fast, Thinking Slow indikerer at mennesker har to ulike beslutningssystemer. Det ene systemet er raskt, og som regel effektivt, men ledes

mot et «default option» valg uten kritisk refleksjon rundt dette alternativet. Thaler og Sunstein⁴ driver bloggen nudge.org som er spekket med eksempler på hva dette kan resultere i.

Det andre systemet er langsommere, men muliggjør kritisk refleksjon over «default options» og beslutningssituasjon. Poengene som gjøres i resten av artikkelen krever at lesere aksepterer at Kants krav til bruk av fornuft for å oppnå autonomi er så godt som uforenlig med bruk av det første beslutningssystemet.

Tenk deg en person som forsøker å opptre Kantiansk autonomt i alle handlinger. Dette fordrer nok tid. Dersom det er utilstrekkelige mengder tid (noe som virker rimelig) er det umulig å alltid handle autonomt. Dermed kreves det effektiv allokering av tidsressursene system 2 krever for å være autonom på en best mulig måte. Et fullstendig autonomt liv blir umulig, og Kantianeren står overfor en ny utfordring når han skal bestemme hvordan han skal allokere bruken av tid på system 2 mest effektivt. Det er ikke sikkert det er effektivt å bruke tiden sin på å tenke gjennom hvordan man skal allokere tidsressursene mest effektivt, dermed er det mulig at en person som handler med god vilje og fornuft vil innse at det er galt å bruke tiden sin til dette formålet, og at man heller burde være «vilkårlig autonom». Et mer realistisk menneske er ikke ren Kantianer, men er både opptatt av å handle rett i en forstand som minner om den Kantianske og i rett i andre former, som for eksempel å avse tid til å nyte en varm sommerkveld ved sjøen med sine nærmeste oftere enn annethvert skuddår.

Det er altså flere alternative anvendelser av tid enn hva den autonomimaksimerende sneversynte Kantianeren innser, som aldri kommer seg til sjøen om sommeren fordi han ikke har fått tid til å fatte de beslutningene som må fattes. Det er klart at dette individet står overfor et mer komplekst beslutningsproblem, der mer amoralske aktiviteter har egenverdi, og koster relativt lite sammenlignet med forsøk på å handle autonomt. Poenget med

denne innvendingen er med andre ord at Kants autonomibegrep har begrenset nytte og gyldighet i hverdagen for mennesker med vanlig moral og fornuft. Dette er et problem dersom man mener rett handling og frihet/autonomi er ting mennesker burde ønske seg uansett. Det er også et problem for en samfunnsplanlegger som er overbevist av Kants moralfilosofi på dette punktet.

Dypest sett ønsker mange ideologier og politikere å realisere mest mulig frihet for innbyggerne i et land. Det finnes imidlertid vidt forskjellige ideer om hva frihet er og hvordan den bør realiseres. Dermed er kritisk refleksjon rundt ulike ideer om hva frihet er og hva som kreves for at den skal realiseres uhyre viktig. Denne artikkelen forsøker å skissere at samfunnsøkonomer kan bidra med den samfunnsøkonomiens grunnleggende innsikt: vi lever i en verden av knapphet. ●

Fotnoter

¹Merk at det er mulig å legge inn absolutte lover som ikke kan brytes i samfunnsøkonomiske analyser og slik gi analyser med deontologiske elementer.

²Menneskelig evne til, samt avvik fra rasjonell handling burde være kjent for økonomer. Man kan tenke seg en viss overlapp mellom fornuft og rasjonalitet.

³ Dette er en forenkling av Kants kategoriske imperativ, for øvrig omtales Kant gjennomgående i en forenklet form uten viktige nyanser i denne artikkelen.

⁴Thaler og Sunstein har for øvrig en hel bok med samme navn som bloggen, og flere artikler der de forsøker å forsvare bruk av denne kunnskapen moralfilosofisk, se «Libertarian Paternalism», fra journalen Economic American Review for en kort introduksjon.

HØSTKONFERANSEN 2013

ØKT INNVANDRING - HVORDAN ENDRES NORSK ØKONOMI?

! Jens Furuholmen & Emma Helen Rasmussen

Samfunnsøkonomenes årlige høstkonferanse ble holdt 8. oktober på Høyres Hus, midt i Oslo sentrum. Årets tema var innvandring og effekten det har på norsk økonomi.

Innvandring er et tema som etter hvert har fått økt oppmerksomhet i politikken og pressen, dermed er det nødvendig at akademikere stiller med sin ekspertise og sårt tiltrengte faglige innspill. Det sikrer en saklig debatt og kan påvirke politiske beslutninger til det bedre.

«Det er ikke lenge siden Norge var et utvandringsland», påpekte Kristin Clemet i sitt foredrag. Innvandringen til Norge startet for fullt i 1970, da norske arbeidsgivere satt ut stillingsannonser i pakistanske aviser. Fra og med 1975 var det midlertidig innvandringsstopp. I praksis var dette en stopp for arbeidsinnvandring. Innvandrere fortsatte å komme, enten som flyktninger eller som en del av familiegjenforening. Slik fortsatte det frem til 2004, da Norge på nytt åpnet for arbeidsinnvandring som et resultat av utvidelsen av EØS-avtalen. Igjen kom mange arbeidsinnvandrere til landet, denne gang hovedsakelig fra Midt- og Øst-Europa.

Norge er i dag det EØS-landet som mottar flest innvandrere i forhold til befolkningsstørrelsen, konstaterte LOs Liv Sannes. Siden 2004 har Norge mottatt 315 000 innvandrere og flertallet kommer fra EØS-land.

Tvetydige effekter av innvandring

Høstkonferansen ble i år åpnet med et spennende foredrag av Steinar Holden fra Universitetet i Oslo. Endrer innvandringen måten norsk økonomi fungerer på? Hovedfokuset var arbeidsinnvandringens påvirkning på lønnsdannelse, prissetting, og arbeidsledighet, samt konjunkturer og makroøkonomisk stabilitet.

Holden påpekte at Norge er et lite land i et stort arbeidsmarked, med betydelige høyere lønninger og lavere arbeidsledighet enn andre land i Europa, og at dette gjør Norge til et attraktivt land for innvandrere med mulighet for å få arbeid. Det er derimot dyrt og lite attraktivt for innvandrere uten arbeid.

Arbeidsinnvandringens virkning på lønnsdannelsen avhenger av i hvilken grad norske arbeidstakere er skjermet mot konkurranse, både med tanke på språk og andre «lokale» kvalifikasjoner.

Lønningene vil presses nedover for arbeidstakere med lav skjerming, og lavproduktive arbeidstakere vil presses ut av markedet. Samtidig kan arbeidsinnvandring føre til økt etterspørsel og økte lønninger for skjermet arbeidskraft.

Siden prisdannelsen påvirkes av lønnsdannelsen, tyder det på at lavere lønnskostnader fører til lavere priser. Samtidig stilte Holden spørsmål om arbeidsinnvandring fører til større inntektsforskjeller, og om dette kan føre til større etterspørselastisitet, lavere prismarginer og lavere priser.

Holden forklarte at effekten av innvandring på arbeidsledigheten er tvetydig. På den ene siden søker innvandrerne seg ofte dit det er jobber, noe som kan tale for at likevektsledigheten blir lavere. På den andre siden kan denne nye arbeidskraften utkonkurrere lavproduktive arbeidstakere som allerede er bosatt. Han konstaterte også at ekspansiv politikk vil være et mindre effektivt virkemiddel for å redusere arbeidsledigheten med innvandring, og at det heller kan føre til høyere innvandring.

Færre oljepenger per innbygger

Ettersom innvandringen er rekordhøy og påvirker de fleste aspekter ved makroøkonomien er spørsmålet om hvordan innvandring påvirker offentlige finanser aktuelt. SSBs Erlend Holmøy og hans kollegaer har sett på langsiktige makrovirkninger, spesielt offentlige finanser. Hovedelementer i studien var skatteinntekter, kontantoverføringer og offentlig konsum.

I studien delte de inn befolkningen etter opprinnelsesland, alder, kjønn, inntektskilde og botid. Arbeid ble sett på som en spesielt viktig faktor, da det påvirker nesten alle skattegrunnlag i fastlandsøkonomien.

Holmøy påpekte at økt innvandring også betyr at Norges oljeformue må fordeles på flere. Norske innbyggere betaler mindre skatt enn de får tilbake over statsbudsjettet, og differansen blir finansiert av oljepenger. Ettersom petroleumsformuen er uavhengig av folketallet, betyr flere innbyggere at det blir færre oljepenger per person. Et dilemma som oppstår av dette, er om Norge burde øke skattenivået eller redusere offentlig velferd for å få det til å gå rundt.

Holmøy mente integrering i arbeidsmarkedet er avgjørende for vellykket innvandring, fordi de fleste skatter kommer fra lønnet arbeid. Innvandring på arbeidsgrunnlag viser seg å være fordelaktig for alle parter.

Velferd som eksportvare

Grete Brochmann åpnet sitt foredrag med å sitere den amerikanske professoren Gary Freeman. «Velferdsstaten dager er talte når den blir sett på som noe for dem betalt av oss.» Slik formulerte hun at velferdsmodellen øker behovet for likeverdig inkludering av dem som slipper inn. En hver velferdsstat bygger på en «sosial kontrakt» om at statens overføringer balanseres med skatteinntektene. Det er dermed nødvendig å kontrollere hvem som slipper inn og i tillegg motvirke sosial dumping av disse.

Brochmann, som er professor i sosiologi ved UiO, ledet et statlig utvalg som i 2011 leverte en analyse på den norske velferdsmodellens utfordringer når det gjelder innvandring. Utvalget anbefalte i sin tid tiltak for å gjøre velferdsmodellen mer bærekraftig, men erkjente at det er lite politisk handlingsrom på grunn av internasjonale forpliktelser. Her ble det siktet til blant annet EØS-avtalen, som gjør at Norge kan delta på det indre markedet i EU. Det var nettopp innvandring fra EØS-land som Brochmann var opptatt av i sitt foredrag, *Trygdeeksport og velferdsstatens bærekraft*.

I Norge har innvandrere like rettigheter som andre innbyggere når det gjelder velferdsordninger, men sammenlignet med nordmenn ønsker innvandrere oftere å eksportere disse rettighetene. Brochmann påpekte at å sende eller ta med overføringer mottatt i Norge til utlandet ikke nødvendigvis er en uting. Det kan være et incentiv dersom man ønsker å tiltrekke seg utenlandsk ekspertise. I midlertidig kan velferdseksport skape utfordringer for Norge. Her peker Brochmann på tre hovedproblemer.

For utflyttere med opparbeidede rettigheter kan det være knyttet oppfølgingskrav til stønadene som utbetales. Oppfølging er mer krevende i utlandet og det byr på administrative og kontrollmessige utfordringer for norske myndigheter. Det er for eksempel vanskelig å kontrollere om en person som mottar pensjon i utlandet fortsatt jobber eller om han i det hele tatt lever. For det andre er det uklart hvilket ansvar norske myndigheter har utenfor sine grenser, blant annet overfor utflyttere som har bodd i Norge over en periode og som har norsk statsborgerskap.

Den tredje utfordringen er knyttet til strukturelle effekter på velferdsmodellen som eksport av velferdsordninger kan lede til. Stønader kan virke mer attraktive når de kan eksporteres til land med lavere kostnadsnivå enn Norge. En viktig mekanisme i velferdsmodellen er at det skal være mer lønnsomt å jobbe enn å være

på trygd. Eksport av velferd forstyrrer den mekanismen ved å gjøre stønadene for attraktive. For eksempel gir en norsk trygd i Thailand større kjøpekraft enn en norsk gjennomsnittslønn i Norge. Her kom Brochmann med sitt viktigste budskap for dagen: «Norge må unngå at dårlig betalte jobber blir en inngangsbillett til eksporterbare velferdsgoder.»

Denne utfordringen forsterkes av eurokrisen, som følge av at flere europeere søker lykken i Norge. Disse innvandrerne har fullverdig rett på velferdsgoder så lenge de oppfyller visse kvalifikasjoner. Først og fremst må de ha jobb og ikke være det EØS-traktaten kaller en «urimelig byrde» for mottakerlandet. Brochmann-utvalget slet med at det manglet klarhet i regelverket for hva kvalifikasjonene for å motta velferdsgoder faktisk innebærer. Hva regnes som en jobb? Hva er egentligen urimelig byrde? Hva skjer hvis oppholdsgrunnlaget faller bort og du blir stønadsavhengig? Dette er spørsmål som i følge Brochmann må besvares.

Likheten mellom pakistanere og polakker

Frischsenteret la i fjor frem en rekke publikasjoner om innvandring og effekten det har på norsk økonomi, som i ettertid fikk mye oppmerksomhet i pressen. Direktør ved Frischsenteret, Oddbjørn

Raaum, presenterte på høstkonferansen deler av denne forskningen i sitt foredrag *innvandrere på arbeidsmarkedet*.

Han poengterte at de ulike gruppene med innvandrere som har kommet til Norge i nyere tid er svært forskjellige. Noen flyktet fra krig, andre kom for å jobbe eller gjenforenes med slektninger. Noen dro hjem igjen etter et kort opphold, andre ble værende i Norge og tok med seg familien. Av de som kommer kun for en kort periode i dag er det mange som ikke bosetter seg og som dermed ikke registreres som innvandrere. Derfor er det langt flere innvandrere enn det vi tror, i følge Raaum.

En ting de ulike gruppene har til felles er at de viser tendenser til å nærme seg den norske gjennomsnittsinntekten. Raaum kalte dette en integreringsprosess. Forskere ved Frischsenteret har sett på data for første generasjon for noen av de viktigste innvandringsgruppene i Norge gjennom tidene. De har blant annet sett på pakistanske og tyrkiske arbeidsinnvandrere på 70-tallet, og flyktninger fra konflikter på Balkan og i Somalia på 90-tallet. Forskerne har deretter sammenlignet sysselsettingsrate, inntekt, stønader og uførhet for de ulike innvandrergruppene med landsgjennomsnittet.

For gruppen med unge pakistanske og tyrkiske menn (mellom 17 og 36 år) som innvandret på 70-tallet er tallene sjokkerende. Ved ankomst jobbet så godt som alle, men etter 30 år var under 40 prosent fortsatt i arbeid, i forhold til det dobbelte for den samme aldersgruppen med menn i den generelle befolkningen. Størrelsen på stønadene var godt over

dobbelt så høye som landsgjennomsnittet og andel uføre tre ganger så høy etter 30 års opphold. For konene deres er forskjellen til resten av befolkningen enda større, påpekte Raaum og viser til «ekstremt lav arbeidsdeltagelse for kvinnelige ektefeller.» Kun 20 prosent hadde jobb to tiår etter ankomst.

For andre grupper førstegenerasjonsinnvandrere viser statistikken et annet bilde. Unge flyktninger fra Chile, Sri Lanka, Vietnam og Balkan fikk etter hvert en sysselsettingsrate på omtrent det samme som landsgjennomsnittet for lavt utdannede for både menn og kvinner. De mottok også omtrent det sammei stønader per innbygger som landsgjennomsnittet for lavutdannede. Flyktninger som har kommet fra Irak og Somalia siden midten av 90-tallet klarte seg derimot ikke like bra. Sysselsetting og inntekt var betydelig lavere enn for landsgjennomsnittet. Spesielt kvinner gjør det dårlig på statistikken, kun 40 prosent var i arbeid ti år etter ankomst.

Tallene Raaum presenterte kan brukes til å beregne effekter innvandring vil ha på norsk økonomi i fremtiden, men tallene er åpenbart best egnet til å lage prognoser for innvandringsgrupper som ligner dem vi har tall på, altså flyktninger og personer som kommer i forbindelse med familiegjenforeninger. Spørsmålet er om vi kan bruke det vi har lært til å si noe fornuftig om den nye EØS-innvandringen som kom i stadig fokus under høstkonferansen. Hva med å sammenligne dagens innvandring fra Øst-Europa med den forrige bølgen med arbeidsinnvandring, nemlig pakistanere og tyrkere som kom på 70-tallet? Raaum viste at sysselsettingen er høy blant

innvandrere fra Polen og Litauen, men oppmerksomme tilhørere husket at det samme var tilfellet for pakistanere og tyrkere den gangen de kom.

Raaum mente i midlertidig det er en vanskelig sammenligning. Han hevdet at arbeids- og integreringspolitikken har kommet en lang vei. Det er snakk om mennesker fra to helt forskjellige områder av verden og 70-tallet er tross alt lenge siden. Likevel eksisterer fortsatt mange av de sammemekanismene i arbeidslivet. Stadige omstillinger gjør innvandrere mer sårbare fordi de har lavere utdanning og dermed lavere omstillingsevne. Arbeidet som blir utført av østeuropeere er ofte manuelt og helseskadelig slik det var for pakistanerne. Raaum hadde også inntrykk av at polske håndverkere jobber knallhardt, kanskje mer enn det som er godt for helsa. Det som på kort sikt framstår som en vinn-vinn situasjon for norske arbeidsgivere og utenlandske arbeidstakere kan på lengre sikt bli dyrt for den norske velferdsstaten.

Migrasjon mer effektivt enn bistand

Kristin Clemet, tidligere Høyre-statsråd og nåværende leder i tankesmien Civita, holdt et innlegg om fordeler og ulemper med arbeidsinnvandring. Clemet har i forbindelse med Civitas rapport om sosial jumping skrevet at: «Mye av innvandrings- og integreringsdebatten var svært negativ. Man fikk nærmest inntrykk av at de fleste innvandrere var utsatt for sosial dumping.» Innlegget var dermed et tilsvar på det hun oppfattet som negativ og anekdotisk preget innvandringsdebatt med mangel på andre perspektiver. I følge Clemet er det hovedsakelig to bekymringer som går igjen i debatten om arbeidsinnvandring. Enten arbeider

innvandrere for lite eller så arbeider de og presser ut norske arbeidstakere. Sistnevnte er ikke nødvendigvis et problem dersom nåværende arbeidstakere blir omallokert til andre bransjer, men dersom de som presses ut av arbeidslivet blir trygdebrukere, kan Norge få store vanskeligheter. En annen ulempe som gjerne blir trukket frem i debatter er risikoen for lavere inntekt og høyere arbeidsledighet for norske arbeidstakere. Dette gjelder spesielt for de som jobber i konjunkturutsatte yrker.

Clemet mente at det uansett er lite vi kan gjøre med dagens innvandring. Norge er bundet av forpliktelser overfor FN og EØS. Vi bør derfor se på fordelene med innvandring og hvordan vi kan ta i bruk evnene innvandrere har til rådighet.

Fordelene som ble trukket frem var at økonomien generelt sett er tjent med arbeidsdeling og «kreativ destruksjon», at migrasjon er en mer effektiv form for fattigdomsbekjempelse enn bistand, samt at innvandring generelt sett viser å ha liten effekt på norske arbeidstakere. I tillegg fokuserte Clemet på at det er solidaritets- og menneskerettighetshensyn som burde tas hensyn til. Mennesker har rett til å søke lykken i et annet land enn hjemlandet dersom de ønsker det.

I forbindelse med arbeidsinnvandring bruker Clemet og hennes kollegaer i Civita uttrykket «Sosial jumping». I følge Civitas rapport med samme navn er sosial jumping «at en person får det bedre, sosialt og økonomisk, ved å flytte på seg fra ett land til et annet.» Det er grunnlag for å si at innvandrere stort sett får det bedre ved å flytte til Norge. De får flere ganger høyere lønn i Norge enn i

hjemlandet, og arbeidsvilkårene er bedre. De får større tilgang på høyere utdanning og benytter seg av den, noe som gjør at det går raskere bedre med innvandrene nå enn før. Clemet kaller dermed innvandrene for «de nye seierherrene». Med referanse til Roy Jacobsens roman, er det nå ikke arbeiderklassen, men innvandrene som løfter seg opp og forbi sine samfunnsvilkår.

Den norske modellen under press

Liv Sannes fra LOs samfunnspolitiske avdeling var sammen med Kristin Clemet en av to foredragsholdere med et klart politisk budskap til forsamlingen. Sannes var opptatt av effekten dagens EØS-innvandring har på det norske arbeidslivet og utfordringene det medfører for både norske og utenlandske arbeidstakere.

«Norge er et innvandringsland», sa Sannes. Norge hadde i 2011 den høyeste nettoinnvandringen i EØS sammenlignet med folketallet. Det er snakk om 315 000 innvandrere netto etter Norges inntreden på EUs indre marked i 2004, hvorav 45 prosent av disse var fra øst i EU. Mange av disse innvandrene jobber innen bygg, anlegg, varehandel, transport, hotell og restaurant. Dette er bransjer med lav organisasjonsgrad, noe som ikke overraskende bekymret Sannes. Hun pekte på den høye organisasjonsgraden som det mest særegne ved den suksessfulle nordiske modellen. «Norge har et velorganisert arbeidsliv», sa Sannes. «Vi må holde organisasjonsgraden oppe og intensivere arbeidet mot sosial dumping og useriøsitet».

Videre hevdet hun at siden arbeidsinnvandringen er konsentrert i visse sektorer skaper det negativt press

på lønns- og arbeidsvilkår for noen yrker. Det skaper segregeringer mellom yrker og øker forskjellene blant folk. Siden innvandringen er kraftig og skjer fort medfører det usikkerhet for alle parter.

Avslutning

Årets høstkonferanse var preget av flere interessante perspektiver på et høyaktuelt tema. Innvandringsdebatten har en tendens til å være dominert av sterke politiske meninger som ikke alltid er godt begrunnet. Derfor var det en lettelse å høre mer nøkterne og faglige analyser av hvordan innvandring påvirker norsk økonomi.

Spørsmålsrundene som fulgte etter hvert foredrag var vel så interessant, selv om noen av spørsmålene var små foredrag i seg selv. Konferansen var også sosialt hyggelig, med muligheter for samfunnsøkonomer til å prate og diskutere. Vi takker Samfunnsøkonomene for en flott konferanse og oppfordrer alle til å melde seg på Samfunnsøkonomenes valutaseminar som blir holdt 3-4 februar.

Kommentar

¹Utsagnet ble i etterkant av foredraget kritisert av Grete Brochmann. «Det er meningen at de (EØS-innvandrene) skal komme hit og jobbe for deretter å reise når de mister jobben. Det er ingen integreringstiltak og heller ingen språkopplæring.»

VEIVALG I AFRIKA

! Martine Kopstad Floeng

Med et stadig økende kinesisk nærvær i Afrika, er det på høy tid at de afrikanske statene bestemmer seg for hva de vil med samarbeidet. Verdens raskest voksende økonomi ser potensialet der andre ser fattigdom og håpløshet. For dette mottar de både kritikk og applaus. Spørsmålet er om Kinas voksende interesse for det afrikanske kontinentet er til det bedre for de afrikanske landene.

Lave produksjonskostnader, store utnyttede ressurser og et voksende marked har lokket kinesiske investorer til Afrika. Dette har resultert i at det nå debatteres i økende grad hvorvidt Kinas voksende nærvær i Afrika kan være løsningen på regionens økonomiske utfordringer, eller starten på et nytt avhengighetsforhold.

Kinas nærvær i Afrika

Kina har helt siden 1960-tallet gitt bundet bistand til utvalgte afrikanske stater, men siden århundreskiftet har nasjonens nærvær blitt betydelig mer omfattende i form av økende handel og investering. Afrikanske ledere har ønsket kineserne velkomne som et alternativ til den vestlige kapitalismen. Dette har resultert i at Kina i dag er Afrikas største investor, långiver og handelspartner. Landets investeringer konsentrerer seg hovedsakelig rundt enkelte nasjoner som Sør - Afrika og Angola, men er gjennomgående på det afrikanske

kontinentet. Kina donerer sykehus, bygger ut infrastrukturen og iverksetter vannforsyningsprosjekter i bytte mot verdifulle råvarer som kakao, olje og mineraler.

Hylles for sin innsats

Kjell Roland, sjef i Norges investeringsfond for utviklingsland (Norfond), hyller Kinas økende nærvær og omtaler Afrika som antagelig den mest lønnsomme verdensdelen å investere i. Tilhengere av Kinas inntreden i Afrika peker på at deres intense investering det siste tiåret har resultert i større økonomisk vekst enn hva 40 år med vestlig bistand har bidratt til. Statistikk sier vekstkurvene for flere afrikanske land henger nøye sammen med Kinas investeringer. På den annen side stilles det spørsmål om den økonomiske utviklingen og i hvilken grad lokalbefolkningen i landene ser noe til de positive konsekvensene av den økonomiske utviklingen.

Kinas investeringer konsentrerer seg hovedsakelig rundt sektorer som skaper begrensede økonomiske ringvirkninger for det Afrikanske kontinentet. Praksisen ved å føre råvarer ut av regionen og eksportere ferdigvarer tilbake bidrar i begrenset grad til utvikling. Det Afrika trenger er en flytende tilførsel av kapital, teknologioverføring og kompetanse til å utnytte sine enorme uberørte naturressurser regionalt. En langsiktig

økonomisk vekst avhenger av aktiviteter som foredling mineraler og et forbedret utdanningssystem.

Interessekonflikt

Uavhengig av hvordan man ser på Kinas aktiviteter i Afrika, kan man ikke ignorere at deres investeringer har ført til økonomisk vekst. Det er vanskelig å si, men det synes åpenbart at den gjennomsnittlige afrikaner har høstet goder i form av en utbedring i infrastruktur og bygging av offentlige institusjoner. Mange vil allikevel hevde at Kinas investeringer hovedsakelig er grunnet egeninteresse og at det er utenfor Kinas interesse å løfte andre nasjoner ut av fattigdom og underutvikling. Den økonomiske veksten som har funnet sted i afrikanske land sier heller ingenting om hvordan ressursene er blitt fordelt.

Det samlede brutto nasjonalprodukt (BNP) for landene i Afrika økte med mer enn 50 prosent i perioden fra 1999 til 2009, og i gjennomsnitt vokste regionens BNP årlig med 4, 5 prosent i samme periode. Denne veksten ser ut til å fortsette. Problemet er at tallet på antall fattige i Afrika også øker, spesielt i de landene som skiller seg ut med sterkest økonomisk vekst. Land med stor tilgang på råvarer som olje og mineraler har opplevd sterk økonomisk vekst, uten at dette har kommet til uttrykk på FNs statistikk over menneskelig utvikling.

I Nigeria firedoblet oljeinntektene seg fra 1992 til 2010, samtidig som antall fattige økte fra 80 til 130 millioner.

Fremtiden på anbud

Kinesernes investeringer og oppkjøp av landbruksarealer har eksplodert siden matvarekrisen i 2008 og hvert år kjøpes det opp millioner av hektar med jordarealer. Kina vet at med sin voksende befolkning og økende forbruk vil de ikke kunne være selvforsynte med mat i all fremtid. Afrikanske statsledere selger derfor jordrettighetene til høystbydende i søken etter profitt, og som et resultat av dette mister mange afrikanere sitt levebrød. Ved kjøp og salg av landbruksarealer tas det dermed begrenset hensyn til lokale forhold, og det er gjerne de allerede marginaliserte individene i samfunnet som må lide under disse endringene. En problemstilling som da reiser seg er hvorvidt det er etisk riktig at rike, fremadstormende økonomier skal kjøpe opp jord i verdens allerede fattigste kontinent.

Omstridt konkurranse

Afrikas største eksportvare er uforedlede råvarer som er svært sårbare overfor svingninger i verdensmarkedet. Når Kina kan lokke med lave lønninger, egen arbeidskraft og en nesten ubegrenset kapitalstrøm, blir afrikanerne raskt utkonkurrert på sitt eget marked. Kritikerne mener at kineserne har som hensikt å presse ut de lokale bedriftene, slik at de kan fjerne all konkurranse og

skape et monopol. I verste fall vil dette resultere i at lokale fabrikker legges ned i konkurransen mot produkter fra Kina. Kinas nesten ubegrensede etterspørsel etter afrikanske naturressurser fører til en prisøkning, som presser opp volumet og prisene på afrikansk eksport. Dette er en positiv utvikling for regionen. Utfordringen knyttet til dette er at oljemasjoner som Sudan og Kongo, som er styrt av korrupte og lite handlekraftige statsledere, ikke nødvendigvis har fordelingspolitikk som høyeste prioritet. Som senioranalytiker i Fellesrådet for Afrika, Akwe Amousu, skriver: «Den største utfordringen er ikke å overtale Kina til å praktisere ansvarlig globalt lederskap, men å hindre afrikanske ledere i å sløse bort de enorme mulighetene den kinesiske kapitalen gir. Det afrikanske sivilsamfunnet må stille både de kinesiske og sine egne ledere til ansvar».

Brudd på menneskerettighetene

Kinas engasjement i Afrika baserer seg på en politikk om å ikke blande seg i statenes interne anliggende. De har derfor blitt kritisert for at de under jakten på råvarer til sin egen voksende industri, overser menneskerettighetsbrudd i nasjonene de er involvert i. Det har blant annet kommet til uttrykk gjennom landets støtte til diktatorer som Omar al-Bashir i Sudan og Robert Mugabe i Zimbabwe.

Krav om åpenhet

Kina har høstet mye kritikk for å gi lån uten politiske krav, og for at kontrakter

inngås i stillhet. Risikoen er stor for at avtaler undertegnes på bakgrunn av ledernes egne interesser fremfor befolkningens når sivilsamfunnet ikke har innsyn i avtalenes innhold. Mangelen på åpenhet og respekt for universelle menneskerettigheter og demokratiske prosesser kan dermed sies å være en utfordring. Ansvarlig långivning og rettfærdige handelsavtaler vil i fremtiden være avgjørende for utfallet av Kinas nærvær i Afrika.

Et styrket sivilsamfunn

Hvordan afrikanske stater skal ivareta sine interesser i forhandlinger og samarbeid med kinesiske aktører er avgjørende med hensyn til en videre økonomisk og sosial utvikling i regionen. Ved å stille konkrete krav til at investorene skal vise samfunnsansvar og bidra til utvikling, vil afrikanske stater både kunne styrke sivilsamfunnet og skape en mer rettfærdig godefordeling, slik at hele befolkningen drar nytte av profitten ved salg av råvarer. Det er nå opp til de afrikanske statene å avgjøre hva de ønsker med deres samarbeid med Kina. ●

Afrikanske statsledere selger jordrettighetene til høystbydende i søken etter profitt, og som et resultat av dette mister mange afrikanere sitt levebrød.

POLEN SVERGER TIL EGEN VALUTA

! Oda S. M. Joramo

Det ferske EU-medlemmet Polen velger å beholde sin egen valuta. Det tidligere kommunistiske østblokklandet har trass vanskelige tider hatt en blomstrende økonomi. Euroens fremtid er usikker i Polen som i resten av Europa.

I 2004 ble Polen med i den EU, med planer om å tre inn i valutasamarbeidet i 2008. Å innføre euroen er den polske regjeringens største prioritet, skal man tro EU selv. I 2008 ble planene utsatt til 2011 og nå er planene utsatt på ubestemt tid. Innføringen av euroen ser med andre ord ikke ut til å være Polens hovedprioritet for øyeblikket.

Lite populært

For det første er det et mindretall av polakkene som ønsker euroen velkommen. I 2002 var 20 prosent av det polske folk negative til å innføre euroen. Siden 2010 har denne motstanden økt jevnt, og i 2012 var tallet oppe i hele 60 prosent. Dette har naturlig nok fått politiske konsekvenser. I en kommentar har statsminister Donald Tusk uttalt: «Hvis du vil at jeg skal tape valget, så ja, overtal meg til å annonsere at jeg vil gjøre noe som folk frykter.»

Finanskrise

2009 er et år mange husker. Finanskrisen skylte over verden og særlig europeiske land ble hardt rammet, tydeligst i dag i land som Spania og Hellas. Polen derimot, er et av landene som skiller seg ut. I 2009 hadde Polen en vekstrate på 1,6 prosent, og var dermed det eneste landet i Europa med positiv vekst. Til sammenligning hadde Norge en vekstrate på minus 1,7 prosent i samme periode. I 2010 hadde veksten i Polen økt til 3,9 prosent og i 2011 var den oppe i hele 4,3 prosent. Det er derfor ikke så rart at polakkene er lite villige til å tukle med en økonomi som ser ut til å klare seg helt fint.

Oppfyller ikke konvergenskriteriene

En annen grunn til at Polen enda ikke har innført euro, er at de ikke har oppfylt alle

de såkalte konvergenskriteriene. Dette er krav som stilles til landene som ønsker å bli med i valutasamarbeidet. Polen har så langt kun klart å oppfylle to av fem kriterier som omhandler størrelsen på statsgjelden og størrelsen på rentenivået. For at et land kan bli medlem i valutasamarbeidet, må landet også binde sin valuta mot euroen i to år før overgangen. Valutaen skal i denne perioden ikke avvike mer enn 15 prosent fra det som er fastlagt gjennom det europeiske valutasystem for å bli godkjent. At Polen ikke har bundet valutaen sin mot euroen tyder på at det ikke er noe hastverk for polske myndigheter å nå disse kriteriene helt enda.

Grunnlovsendring

Før Polen kan ta del i noe valutasamarbeid må det også en grunnlovsendring til. I den Polske grunnloven står det at det kun er den polske sentralbanken som skal styre den polske valutaen zloty. Et valutasamarbeid vil bety at den Europeiske Sentralbanken vil ta over ansvaret for landets valuta. Det tilstrekkelige flertallet på 2/3 av parlamentet som trengs for å vedta en grunnlovsendring er per dags dato ikke en realitet.

Usikker euro

Finanskrisen førte mer enn bare nedgangstider med seg, plutselig ble

hele valutasamarbeidet ett enormt tapsprosjekt for EU. 206,9 milliarder euro har gått til å hjelpe Hellas alene gjennom to redningspakker, og det er nå enighet om at de vil trenge en tredje mot slutten av 2014. Det er trolig budsjettene til EU og medlemmenes budsjetter som vil finansiere dette. Dette medfører fortsatt høye kostnader inn i et tilsynelatende bunnløst sluk. Finansmannen Georg Soros har uttalt at det er en stor risiko for at euroen bryter ned EU, og Angela Merkel har innrømmet at land som Hellas aldri skulle blitt tatt med i eurosamarbeidet og at avgjørelsen om å godta landet var fundamentalt feil.

Stadige redningspakker og små utsikter til bedring svekker Europas tiltro til valutasamarbeidet. Selv om fullstendig kollaps ikke ser ut til å være innen rekkevidde, er euroens fremtid usikker.

Innenriks

I tillegg til eurosamarbeidets usikre fremtid, har Polen sine interne politiske saker å bry seg med. Blant annet jobber de med å utvide pensjonsalderen til 67 år, som tidligere har vært 65 år for menn og 60 år for kvinner. Dette er en stor politisk sak og blir ansett som et svært upopulært, men nødvendig tiltak, for å beskytte landet mot kriser. Som forsker ved NUPI Jakub M. Godzimirski har uttalt til NRK: «De har rett og slett ikke tid til å snakke om euroen nå.»

Venter med euro

Det er forståelig og kanskje smart av Polen å la overgangen til euro ligge en stund til, da det ikke finnes særlig gode grunner for å begi seg ut i et ustabil samarbeid når man ser ut til å klare seg relativt godt på egen hånd. Om Polen noen gang går inn i dette valutasamarbeidet er vanskelig å si, men det krever i såfall en rekke endringer, både i Europa og innad i Polen. Først og fremst er man avhengig av en stabil euro og tiltro fra det polske folk. ●

EMERGING MARKETS 1990-2010

CAPITAL FLOWS, CRISES & MACROECONOMIC POLICY

! Torbjørn Bull Jensen

Since the late 1980s, liberalisation and technological development have massively changed the international macroeconomic picture. We now live in what can be called a financially globalised world, with large streams of private capital flowing between countries through financial markets. According to simple economic theory, the deepening of the global financial system, general financial liberalisation and the integration of new countries into the system should result in better diversification opportunities and more efficient capital allocation.

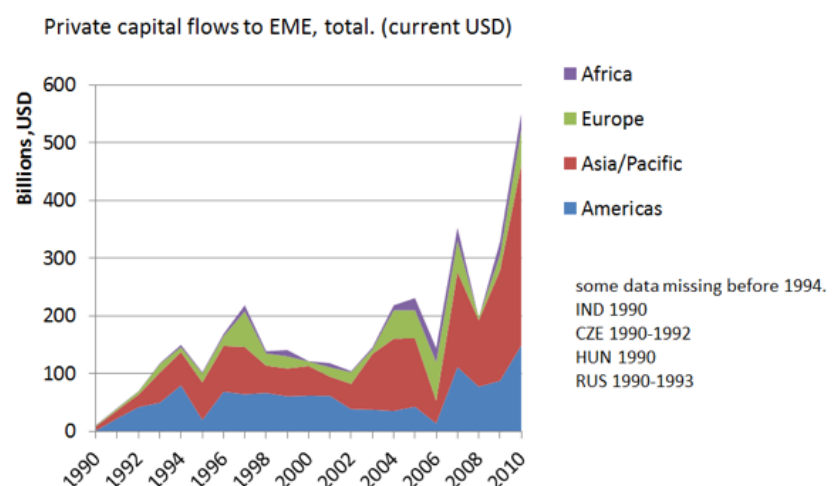
However, in hindsight, volatility, misallocation and crises seem to be the words best describing the last three decades. This article seeks to analyse some of the macroeconomic policy implications for emerging market economies (EMEs), with a particular focus on the choice of exchange rate regime, caused by the deregulation of international capital flows.

Private capital flows to EMEs from early 1990s to 2010

In 1994, the total flow of private capital to EMEs was approximately 150 billion USD (figure 1). By 2007 this had more than doubled and reached \$350 billion. After a \$150 billion fall associated with the collapse of the financial markets in 2008, the private flows to EMEs exploded and reached \$550 billion by 2010. These changes are the combined results of the development of both pull factors, such as financial

liberalisation, strong growth prospects, and massive reserve accumulation in EMEs, and push factors, such as lax monetary policy and low returns in rich countries. However, by looking at figure 1, we can see that there have been serious disruptions along the way, and that the development has not been smooth. Important events such as the crises in Latin America and Asia in the 1990s (these events will be discussed briefly below), have made the journey a bumpy ride.

Data source: World Bank, 2013

Crisis in Latin and South America, 1990s

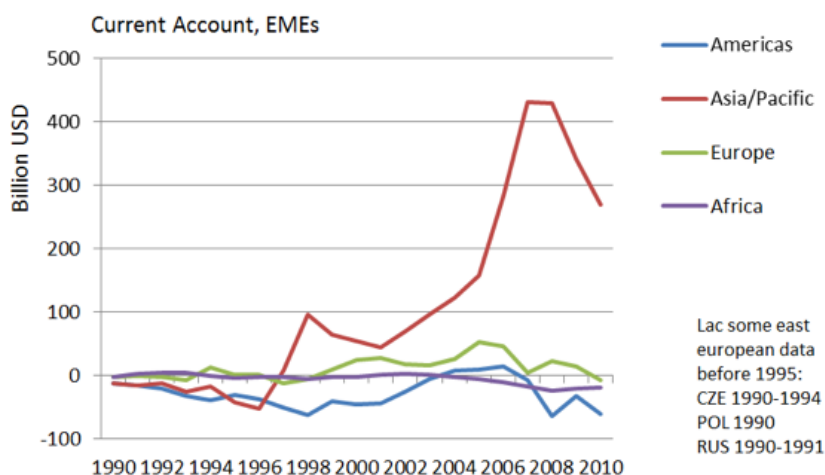
From 1990 to 1994 private inflows to EMEs in south and Latin America grew rapidly by an average of approximately 22% per year financing current account deficits (figure 2). Brazil had a fall in inflows in 1992 due to financial adjustment under the Collor government, but apart from that, all the countries experienced growing inflows every year. In Mexico, the surge in inflows was particularly high. From a net outflow of \$1.4 billion in 1990, private capital flow grew rapidly, and ended as a net inflow of \$32.7 billion in 1993. At the same time, Mexico ran persistent and growing government and current account deficits. As creditors lost confidence due to the large deficits, and adverse political events (IMF, 1995), the regulated exchange rate of the peso came under pressure. Much of the debt was denominated in USD, and

as the central bank ran out of reserves. The sudden devaluation of the Peso in December 1994 resulted in the onset of the “tequila crisis”. Mexico was unable to protect even the devaluated exchange rate, and the peso was floated December 22. (Banco de Mexico, 2009). When there is no more booze at the party, investors find other places to go, and Mexico experienced a net private outflow of \$850 million in 1995. The IMF together with the Bank for international settlements (BIS) and the US had to step in and provide liquidity to support the Mexican economy, and reduce the undershooting of the exchange rate (IMF, 1995). However, having had too much booze, investors could not tell the difference between Mexico and Brazil, and the famous tequila effect made sure that capital fled the entire Latin American region.

Asia Crisis

In East Asia, many of the EMEs like Thailand, Malaysia and Philippines operated with fixed exchange rates as Mexico had done during the 1990s. The reduction of capital controls and financial liberalisation increased capital mobility drastically (Manuel Guitián, 1998), and led as in Mexico to large inflows of private capital (figure 1). Furthermore, all the Asian/Pacific EMEs, apart from China, ran persistent current account deficits leading to net current account deficits in the region (figure 2). Most of the inflows were in the form of dollar denominated debt with short maturity, and were channelled to firms through the banking system. Firms did not hedge their foreign debt positions because they felt insured by the fixed exchange rates. However, the easy access to international credit led to speculative and non-performing investments, and as the level of private debt became unsustainable, countries experienced speculative attacks on their currencies and sudden stops of inflows. Thailand was the first country that ran out of reserves, and had to abandon the fixed exchange rate July 2, starting off the “Asia Crisis”. In an attempt to reduce outflows during the crisis Malaysia, Indonesia and Thailand reintroduced capital controls. In Thailand and Indonesia, these failed and ended up exacerbating the problem by sending a negative signal. While, on the other hand, the Malaysian experience was very successful (Cozzi and Nissanke, 2009).

Data source: IMF (2012b)

In Mexico, public debt had been a large part of the problem, but in most Asian countries the fiscal policy had been sound before the crisis. The problem was instead rooted in a badly managed banking sector. Still, international support was needed in some countries, and IMF support was, as always, delivered with policy conditionality. They pushed for tighter fiscal and monetary policy to attract foreign capital, which resulted in pro-cyclical policy, deepening the crisis. Further, they also promoted financial liberalisation, and stated that: “The liberalization of domestic financial systems should precede—or at least accompany—the opening up to foreign investors, since this will promote the development of domestic capital markets” (IMF, 1998).

Reserve accumulation in EMEs

In addition to the two crises discussed above there were several other related crises in the 1990s. During this period, liberalisation and herd-mentality among

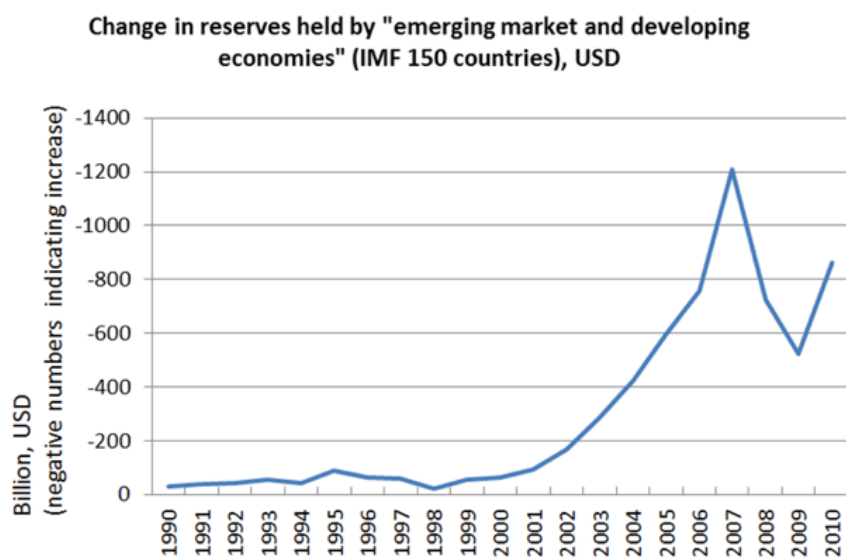
investors resulted in episodes of large inflows to EMEs associated with unsustainable accumulation of foreign debt ending in crises. In the aftermath of these events there has been a profound increase in international reserves held by EMEs. In Latin America the stock of reserves doubled from 1998 to 2006, while Asia including China increased its stock by a factor of three during the same period (Calvo, 2006). The huge current account surpluses combined with large private net inflows in Asia/Pacific EMEs (figure 1 and 2) is striking, and only possible with massive reserve accumulation. This development has continued past 2006 (figure 3), and emerging and developing countries held almost exactly two-thirds of the total reserves in the world in 2011 (IMF, 2012d). As a result of this reserve accumulation, EMEs have become net exporters of capital to rich countries like the US, contributing to the build up of the current financial crisis (Bernanke 2009, Obstfeld and Roggoff 2009).

Macroeconomic policy implications

As described above there has been massive growth in private capital flows to emerging markets since the early 1990s associated with reductions in capital controls. Understanding how this has affected the macro economy and its implications for economic policy in EMEs is therefore of major importance. When analysing economic policy in an open economy, the Mundell-Fleming model is frequently applied. This model is used to discuss the short run effects of monetary and fiscal policy under different exchange rate regimes and degrees of capital mobility. Moreover, it can be applied to show that a country cannot simultaneously maintain full financial integration, a fixed exchange rate and monetary policy independence; a proposition known as “the macroeconomic trilemma”. With a fixed exchange rate and high capital mobility, monetary policy becomes ineffective as it has to be used to maintain the exchange rate. The EMEs that left a fixed exchange rate regime during periods of crisis had to do so to recapture their ability to use monetary policy in a situation with high capital mobility.

The deregulation of private capital flows was assumed to be the optimal policy for EMEs, and was supposed to lead to “win-win” situations. Capital should have as a result flown from capital abundant to capital scarce countries yielding higher returns. Being unwilling to accept capital controls, a two corner-solution view became dominant by the early 2000s, stating that only free floats or hard pegs could be sustainable currency regimes due to the risk of speculative attacks. However, Aizenman et al. (2008) found that in practice, EMEs “are converging towards a “middle ground” with managed exchange

Data source: IMF (2012b)

rate flexibility, which they attempted to buffer by holding sizable international reserves, while maintaining medium levels of monetary independence and financial integration (p.34). This clearly contrasts with the two corner-solution view and shows that the combination of stability and flexibility provided by intermediate exchange rate regimes are desirable for macroeconomic management. As a result, the neo-classical prediction of deregulated capital flows leading to win-win has been proven wrong, and in the current situation, the flow of capital runs from where it is scarce to where it is abundant, a situation known as “the capital flow paradox” (Summers, 2006).

The financial crises of EMEs during the 1990s were in many cases exacerbated and caused by a combination of currency and maturity mismatches. When short term debt denominated in a foreign currency is spent on long term investments in the domestic economy, the whole system is becoming fragile. When investors become unwilling to continue to roll over debt, the system experiences a liquidity crisis, which can be very costly and turn into a solvency crisis caused by the premature liquidation of assets. Governments can experience severe financial stress even if the bad or unperforming debt originally was private (Obstfeld, 2012). Furthermore, an exogenous initial slowdown in capital inflows may destroy output, credit channels and incentives to reinvest (Calvo 1998). If the initial problem is purely caused by a run and maturity mismatch, a national Lender of Last Resort (LOLR) can step in and provide liquidity. Adding to LOLR activities, a central bank can lower interest rates to decrease the debt burden and increase general economic activity to

counter the economic contraction. If such behaviour by central bank is expected, the run is unlikely to happen in the first place. However, when debt is denominated in foreign currency, the central bank becomes seriously constrained. The amount that can be accommodated will be limited by the stock of international reserves, while expansionary monetary policy adds an adverse effect on the debt burden through devaluation effects on the exchange rate. The accumulation of reserves by EMEs seen around the world might therefore be interpreted as arising to overcome these problems (Aizenman and Lee, 2007), even though the massive volume of reserves in Asian EMEs seems to be too large to fully be explained by precautionary motives (Rodrik, 2007; Jeanne, 2007). Be that as it may, the reserves are usually in the form of low yielding and highly liquid bonds, resulting in huge opportunity costs (Rodrik, 2007). By accepting more regulation of private capital, the need for reserves, and thereby the costs of maintaining the credibility of a country’s exchange rate policy could be reduced. Turner (2008) points out that “several countries have attempted to limit appreciation pressure by limiting inflows” (p.7), and as an example countries like Thailand (December 2006) and Colombia (May 2007) introduced controls to deter inflows attracted by tight monetary policy. The usefulness of capital controls cannot be denied, and the admission of as much by the IMF (2012a) marks a major shift in the international policy debate.

Looking forward, it is clear that international cooperation is needed to stabilise the enormous flows of private capital flowing around the world and to avoid the damaging effects of pro-cyclical herd-

mentality and financial crises. One step in the right direction, in my opinion, would be to establish an international LOLR able to provide liquidity by backing domestic LOLRs during external shocks. Combined with international capital regulations this could reduce the need for reserve accumulation, and help stabilise the global financial system. The IMF can in many ways be viewed as the entity best placed to fulfil this role. However, it is important that LOLR interventions are provided both in a predictable and unconditional manner to avoid runs and speculative attacks. These two conditions have not been met to date. It is clearly politically challenging to agree on the specific design of an international LOLR and international regulations. However, “in light of the recent financial turmoil, one must ask how far we can safely push globalized markets beyond the perimeter of globalized governance”. (Obstfeld, 2012, p.40)

Conclusion

Since the early 1990s there has been a surge in private capital flowing to EMEs. This has been a combined result of both pull and push factors involving lax monetary policy and low returns in rich countries, and liberalisation and deregulation in emerging markets. Furthermore, there has been massive growth in gross flows. A financially global and liberalised world was supposed to generate growth through better resource allocation and increased macroeconomic stability through superior risk diversification. However, high volatility, large misallocations of capital, and recurrent crises are what best characterises the period from the early 1990s up to date. An unregulated free float of private capital severely limits the scope of domestic monetary and/or fiscal

policy. A country cannot simultaneously maintain full financial integration, a fixed exchange rate and monetary independence. Until recently the dominant view among economists and international institutions like the IMF was that the benefits of liberalised capital flows outweighed the costs. However, several case studies of countries regulating their capital account, like Malaysia, and the number of financial crises that have since occurred suggest that capital regulations can be both efficient and desirable. Capital movements rather than the trade balance determine short term exchange rates, and volatility caused by noise trading and shifting preferences among traders, can inflict large costs on the productive sector in EMEs. Consequently, most EMEs do not let their exchange rate float freely but intervene when they consider it necessary. To be able to do so, the countries have accumulated massive reserves, resulting in capital inflow to the US. These reserves have huge opportunity costs, and finding better ways to insure stability would be desirable. Capital controls must be considered an appropriate policy tool, and an international LOLR can help stabilise flows. Finally, when addressing the problem of formulating appropriate regulations we have to bear in mind that there is no one-size-fits-all policy available, and that country specific issues must to be taken into account. ●

Sources

Aizenman, J. and Lee J. (2007), "International Reserves: Precautionary versus Mercantilist Views, Theory and Evidence," *Open Economic Review*, 2007, 18: 191-214

Aizenman, J., Chinn, M. D. and Ito, H. (2008) *Assessing the Emerging Financial Architecture: Measuring the Trilemma's*

			-0,06	-0,14%
	17,19			
			+0,56	1,91%
	42,14			
			+0,17	3,52%
	27,07			
			+0,26	0,89%
	21,18			
			-1,14	-4,08%
	27,33			
			+13,53	3,32%
	11,58			
			+0,82	0,54%
	96,51			
			+0,41	1,62%
	25,32			
			+0,28	1,33%
	29,81			
			+0,00	0,00%

Spesialtilbud til studenter: Reklame Studentmedlemskap kr. 300,-

Meld deg inn på www.samfunnsokonomene.no

Studentmedlemskap i Samfunnsøkonomenes Forening eller studentabonnement på Samfunnsøkonomen

Samlende forum

Som medlem får du tilgang til landets største nettverk av samfunnsøkonomstudenter og samfunnsøkonomer sysselsatt innenfor et bredt spekter av bransjer og næringer. Her kan du bli inspirert til videre innsats på studiene og få nyttige tips til hvilken stilling og bransje du kan satse på.

Gode faglige tilbud

Foreningen holder høy aktivitet som arrangør av kurs og konferanser. Videre arrangerer vi også faglige frokostmøter etter initiativ fra våre medlemmer. Frokostmøtene er kun åpent for våre medlemmer, og de er gratis. Du får også gratis abonnement på tidsskriftet Samfunnsøkonomen som kommer ut ni ganger i året.

Kandidattreffet

Samfunnsøkonomenes arrangerer en årlig møteplass mellom studentmedlemmer på masternivå og potensielle arbeidsgivere. Kandidattreffet er en god forberedelse til arbeidslivet. Det er et heldagsarrangement som omfatter faglige foredrag, caseløsning, mini-intervjuer, m.m. Flere studenter har blitt tilbudt jobb som følge av møte/mini-intervju på kandidattreffet.

Vil du spare penger?

Samfunnsøkonomenes medlemmer kan nyte godt av foreningens gunstige bank- og forsikringsavtale med DNB. Ofte kan du spare inn hele medlemskontingenten ved å benytte deg av disse tilbudene. Som kunde i deres studentprogram får man blant annet gratis PC-forsikring. Våre samarbeidspartnere har opprettet en egen rådgivningstjeneste for våre medlemmer på tlf 04700 eller på www.medlemsradgiveren.no

Skal du signere kontrakt med din første arbeidsgiver?

Sekretariatet kan gi deg tips og råd før du undertegner kontrakten.

Lurer du på hva som er riktig lønn for deg?

Samfunnsøkonomenes årlige lønnsstatistikk er et nyttig verktøy når du skal i lønnsforhandlinger med arbeidsgiver. I offentlig sektor har vi i tillegg et nettverk av tillitsvalgte som veileder og hjelper deg i forbindelse med lønnsforhandlinger på arbeidstedet. Samfunnsøkonomenes er med i Akademikerne, hovedorganisasjonen for langtidsutdannede.

www.jobbifinans.dep.no

Finansdepartementet er en travel og spennende arbeidsplass hvor du raskt får faglig tunge oppgaver. Hos oss arbeider du i et ungt og sosialt fellesskap og gode utviklingsmuligheter med "kort vei" til den politiske ledelse.

Nysgjerrig på en av Norges mest attraktive arbeidsplasser blant økonomer?

Hva gjør vi?

Planlegger og iverksetter den økonomiske politikken
Samordner arbeidet med statsbudsjettet
Sørger for at statens inntekter fastsettes, innkreves og sikres på en effektiv måte
Overvåker og utarbeider regler for finansmarkedene

Hva kan vi tilby deg?

Dagsaktuelle og utfordrende arbeidsoppgaver
Faglig utvikling
En arbeidsplass midt i sentrum
Fleksible arbeidsordninger

Hva vi er på utkikk etter?

Faglig dyktighet
God fremstillingsevne
Selvstendighet/initiativ
Samarbeidsevner
Interesse for økonomisk politikk

FINANSDEPARTEMENTET

EKSAMEN

ECON 2915

Oppgave, besvarelse & kommentar

Oppgave 1

Vi skal studere følgende Solow - modell:

$$Y = F(K, L)$$

$$Y = C + I$$

$$I = \gamma Y, 0 < \gamma < 1$$

$$\dot{K} = I - D = I - \delta K, 0 < \delta < 1$$

$$\frac{\dot{L}}{L} = n$$

Her er Y brutto nasjonalprodukt, K er kapital, L er arbeidskraft, C er konsum, I er bruttoinvesteringer, D er depresiering av kapitalbeholdningen, γ er investeringsraten, δ er depresieringsraten og n er arbeidskraftens vekstrate.

- Forklar kort relasjonene. Diskuter spesielt hvilke egenskaper du vil gi makro - produktfunksjonen, som er den første relasjonen.
- Definer hva som menes med stasjonært tilstand. Løs modellen på intensivform (variabler relativt til arbeidskraft) for stasjonært tilstanden. Bruk gjerne en figur.
- Sammenlikn to land med samme produktfunksjon, samme investeringsrate og samme depresieringsrate, men med forskjellige vekstrater for arbeidskraften. Hvilket land vil ha den største verdien av produksjon per arbeider i stasjonært tilstanden?
- Vi ser på to land som begge er utenfor stasjonært tilstanden. Det ene landet har lavere inntekt per arbeider enn det andre. Forutsett at produktfunksjonene og alle parametere er like. Hvilket land vil vokse raskest? Begrunn svaret ved å vise dynamikken mot stasjonær løsningen.

Question 2

Vi betrakter en liten åpen økonomi som har gitte mengder av innsatsfaktorer: arbeidskraft L og kapital K . Økonomien produserer to varer Y_1 og Y_2 som handles på verdensmarkedet. Innsatsfaktorene er ikke mobile mellom land. Vi forutsetter at det er fri teknologiflyt mellom landene. Prisene p_1 og p_2 på varene Y_1 og Y_2 er gitt på verdensmarkedet, mens arbeidskraftprisen w og kapitalprisen q bestemmes internt i landets felles markeder for de to sektorene. Relasjonene som gir likevekt i vare- og faktormarkedene er

$$p_1 = c_1(w, q)$$

$$p_2 = c_2(w, q)$$

$$c_{1w}(w, q)Y_1 + c_{2w}(w, q)Y_2 = L$$

$$c_{1q}(w, q)Y_1 + c_{2q}(w, q)Y_2 = K$$

$$L_1 + L_2 = L$$

$$K_1 + K_2 = K$$

Her er funksjonene $c_1(w, q)$, $c_2(w, q)$ enhetskostnadene i produksjonen av de to varene, og funksjonene $c_{1w}(w, q)Y_1$, $c_{2w}(w, q)Y_2$, $c_{1q}(w, q)Y_1$, $c_{2q}(w, q)Y_2$ er de betingete faktoreterspørselsfunksjonene etter henholdsvis arbeidskraft og kapital i de to sektorer ($c_{ij}(w, q)$ ($i = 1, 2, j = w, q$) er de deriverte av kostnadsfunksjonene med hensyn på faktorprisene).

- Forklar hva som ligger bak at enhetskostnadene er uavhengig av produserte mengder, og videre hvordan de betingete faktoreterspørselsfunksjoner fremkommer.
- Vis hvordan du i prinsippet kan bestemme produksjonen av de to varene i markedslikevekt.
- Vi vil forutsette at sektor 1 er mer arbeidsintensiv enn sektor 2 i den forstand at $K_1 / L_1 < K_2 / L_2$. Forklar hvordan denne forutsetningen kan være oppfylt i en pari passu produktfunksjon. Bruk gjerne figur.
- Anta nå at prisen på produktet til sektor 1 øker. Vis først hvordan faktorprisene i likevekt påvirkes av en endring i produktprisen p_1 . Diskuter så hvordan sammensetningen av produksjonen i landet endres ved en slik prisøkning. Bruk en figur til å vise virkningene på produksjonen. Figuren skal vise produksjonsmulighetene i begge sektorer samtidig og de totale ressursrammene, og substitumalene skal vises for begge sektorer. (En slik figur kalles gjerne en bytteboks.)

Oppgave 3

Vi betrakter en liten åpen økonomi hvor det er to produksjonssektorer som kalles konkurranseutsatt og skjermet. Det brukes bare en ressurs, arbeidskraft, som finnes i en gitt mengde. Produktfunksjonene og ressursbetingelsen for landet er:

$$x_i = f_i(L_i), f_i' > 0, f_i'' < 0, i = s, k$$
$$L_s + L_k = L$$

Her er x_i produsert mengde i sektor i ($i = s, k$, der s betegner skjermet sektor og k konkurranseutsatt sektor), L_i er arbeidskraft brukt i sektor i ($i = s, k$) og L er den totale gitte arbeidskraft.

- Forklar kort hva som menes med *konkurranseutsatt sektor* og *skjermet sektor* og gi eksempler. Trekk også fram noen problemer med en slik inndeling i praksis.
- Finn transformasjonsmulighetene mellom de to produkter gitt den totale arbeidskraften. Bruk gjerne en grafisk illustrasjon av hva du kommer fram til. Bruk forutsetningene om grenseproduktivitene til å begrunne formen på sammenhengen mellom produktene.
- Forutsett nå at landet finner olje. Anta videre at oljen kan utvinnes ved så liten bruk av ressurser at du kan se bort fra ressursbruken i denne nye sektoren. Vi forutsetter at landet selger oljen i utlandet, og importerer produkter i konkurranse med den innenlandske sektoren som produserer konkurranseutsatte varer. Hvordan vil oljeinntekten påvirke nærings sammensetningen i landet? Bruk gjerne en figuranalyse.
- Prøv å diskutere hvordan det kan gå med nærings sammensetningen i landet og sysselsettingen hvis oljeinntekten plutselig forsvinner. Anta at det var full sysselsetting før oljeinntekten forsvant.

EKSAMENSBE SVARELSE

ECON 2915 Karakter A

Oppgave 1a)

$Y = F(K, L)$ er produktfunksjonen og uttrykker her at bruttonasjonalproduktet (BNP) Y er avhengig av tilgangen på produksjonsfaktorene K -kapital og L -arbeidskraft.

$Y = C + I$ Er reallikningen for en lukket økonomi, altså er $BNP = Y$ lik totalt konsum pluss brutto investering.

$I = \gamma Y$ Der $0 < \gamma < 1$ er et uttrykk for bruttoinvesteringene i landet, altså her er bruttoinvesteringene en gitt andel γ av BNP.

$\dot{K} = I - D = I - \delta K$ der $0 < \delta < 1$ er et uttrykk for endringen i kapital per tidsenhet. Her er kapitalendringen lik total bruttoinvestering fratrukket depresiering (kapitalslit). Depresieringen er satt til en gitt andel δ av kapitalen K .

$\frac{\dot{L}}{L} = n$ uttrykker befolkningsveksten som her antas å være lik arbeidskraftens vekstrate.

Makroproduktfunksjonen gir jeg følgende egenskaper:

1: Konstant skalautbytte: at en t -dobling av innsatsfaktorene, L og K , vil t -doble produksjonen.

2: Positivt, men avtagende marginalprodukt: at en økning i en av innsatsfaktorene vil gi en økning i produksjonen ($F'_L > 0$ og $F'_K > 0$) men at økningen blir mindre jo mer av innsatsfaktoren man i utgangspunktet har ($F''_L < 0$ og $F''_K < 0$).

b)

Modellens stasjonært tilstand gjenspeiler en tilstand av ro, altså vil modellens variable ikke endres over tid. Vi vil her spesielt bruke at endringen i kapitalbeholdninger er null.

Modellen på intensivform: $Y = F(K, L)$

$y = \frac{Y}{L}$ er produksjon per arbeider.

Fra **1a)**1: vet vi at $y = \frac{Y}{L} = \frac{1}{L} \cdot Y = \frac{1}{L} F(K, L) = F\left(\frac{K}{L}, \frac{L}{L}\right)$ dermed $y = f(k)$ der $k = \frac{K}{L}$ altså kapital per arbeider. Fra $k = \frac{K}{L}$ uttrykker vi endringen i kapital per arbeider:

$$k = \frac{K}{L} \Leftrightarrow \ln k = \ln K - \ln L$$

Deriverer mhp tiden t :

$$\frac{d(\ln k)}{dt} = \frac{d(\ln K)}{dt} - \frac{d(\ln L)}{dt}$$

$$\frac{\dot{k}}{k} = \frac{\dot{K}}{K} - \frac{\dot{L}}{L} \cdot k$$

$$\dot{k} = \frac{\dot{K}}{K} \cdot k - n \cdot k$$

$$\dot{k} = \frac{\dot{K}}{K} \cdot \frac{\#}{L} - nk \text{ Setter inn for } \dot{K}$$

$$\dot{k} = \frac{\gamma Y - \delta K}{L} - n \cdot k$$

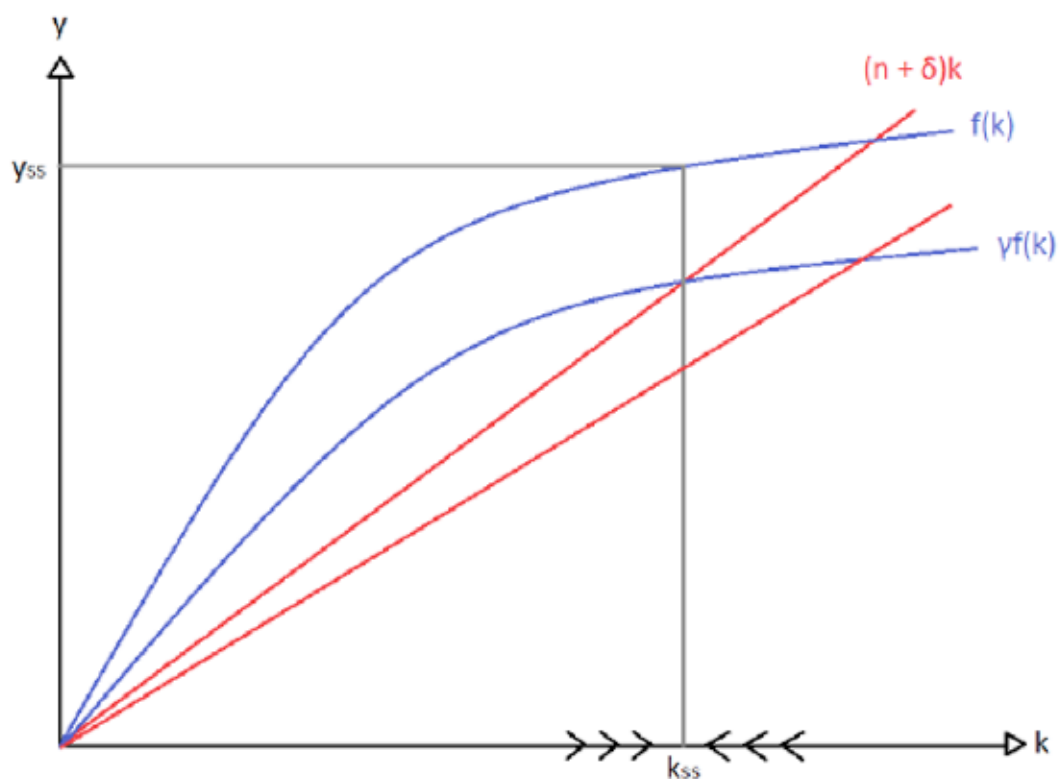
$$\dot{k} = \gamma y - \delta k - n \cdot k$$

$$\dot{k} = \gamma y - (n + \delta)k$$

Fra forklaring av stasjonært tilstand over: $\dot{k} = 0 \Leftrightarrow \gamma y = (n + \delta)k$.

Tegner figur der $y = f(k)$ innehar egenskaper **1a)** og **2** og der y_{ss} og k_{ss} gjenspeiler

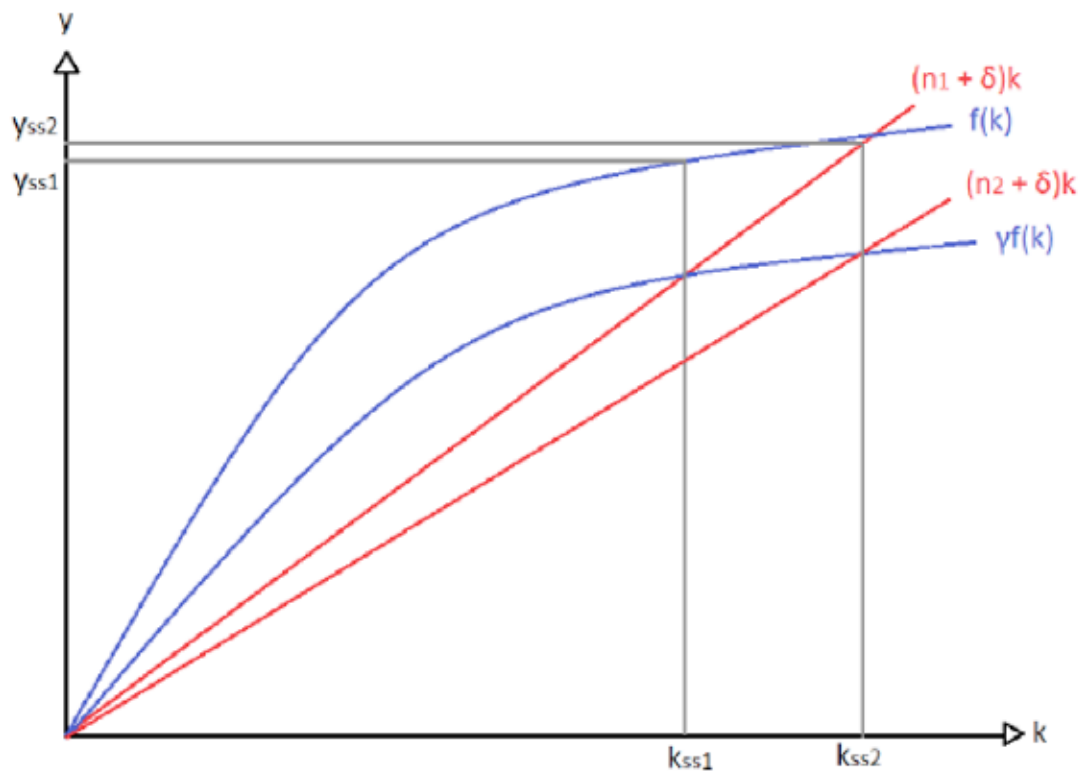
$$\gamma y = (n + \delta)k.$$

Når $k < k_{ss}$ er $\gamma \cdot f(k) > (n + \delta)k$ altså bruttoinvestering per arbeider større enn kapitalslit og forringing forårsaket av befolkningsvekst per arbeider. Da vil k øke mot K_{ss} . Motsatt for $k > k_{\delta ss}$.

c)

To land med ulik vekstrate for arbeidskraften. Bruker n_1 og n_2 og lar $n_1 > n_2$.

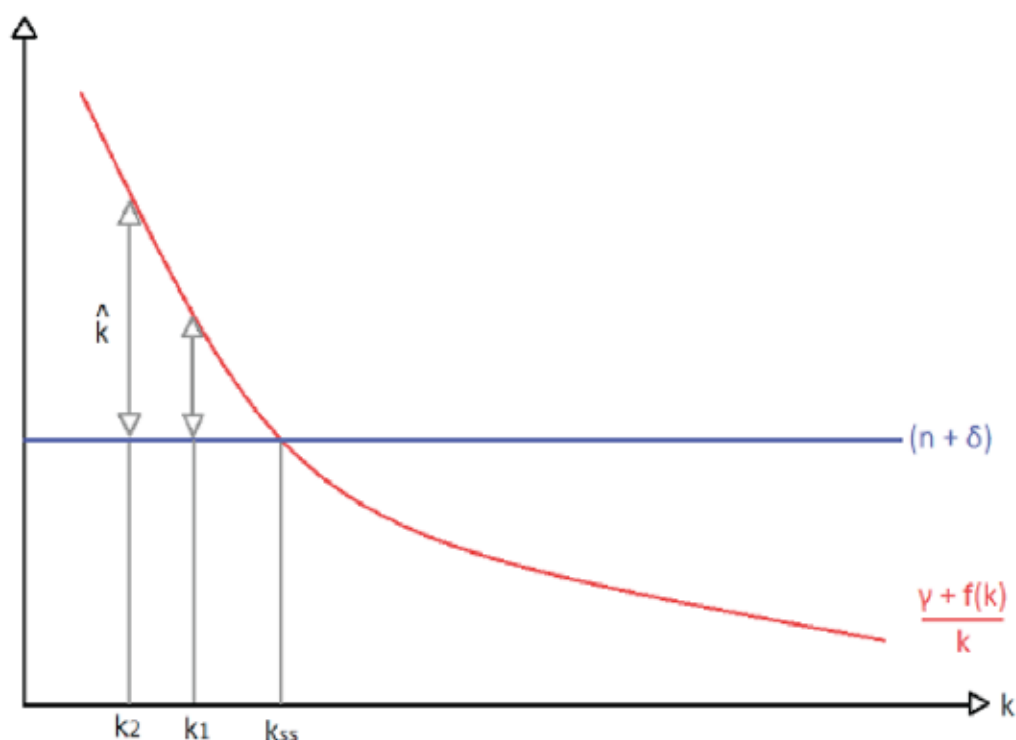

Fra figuren kan man se at som følge av en høyere befolkningsvekst (antatt likt som vekstraten til arbeidskraften) vil land 1 ha en lavere verdi for produksjon per arbeider y . Altså $y_{ss1} < y_{ss2}$ (alt annet likt).

d)

Ser på vekstraten til kapital per arbeider, altså $\hat{k} = \frac{\dot{k}}{k} = \frac{\gamma f(k)}{k} - \frac{(n+\delta)k}{k}$

gir $\hat{k} = \frac{\gamma f(k)}{k} - (n + \delta)$

\hat{k} er altså differansen mellom $\frac{\gamma \cdot f(k)}{k}$ og $(n + \delta)$ og vi ser at jo nærmere man befinner seg k_{ss} jo mindre er \hat{k} / se lengden på \updownarrow for hhv k_1 og k_2 .

Altså vil et land i k_2 (har lavest inntekt/arb.) vokse raskere mot k_{ss} enn et land i k_1 , (med tilhørende verdier for y_2 , y_{ss} og y_1) alt annet likt.

Oppgave 2a)

Konstant skalautbytte i produktfunksjonen tilsier at kostnadsfunksjonen vil være lineær i produksjonen. Altså vil grensekostnaden være lik enhetskostnaden og uavhengig av produsert mengde. Da vil kostnadsfunksjonen $C_i(\omega, q, Y_i) = c_i(\omega, q) \cdot Y_i$ der $c_i(\omega, q)$ er enhetskostnadene i produksjon av de to varene $i = 1, 2$. Kostnadsfunksjonen viser kostnadene ved produksjon når L og K er i optimum (dvs. Er løsningen på kostnadsminimeringsproblemet).

Ved Shepard's lemma som sier at den deriverte av kostnadsfunksjon mhp en faktorpris (ω eller q) gir den betingede faktoretterspørselen til faktoren får vi:

$$\frac{\partial C_i(\omega, q, Y_i)}{\partial \omega} = L_i(\omega, q, Y_i)$$

$$\frac{\partial C_i(\omega, q, Y_i)}{\partial q} = K_i(\omega, q, Y_i)$$

der $L_i(\omega, q, Y_i)$ er mengden arbeidskraft etterspurt i sektor $i = 1, 2$ for produksjonsnivå $Y = Y_i$ (tilsvarende for $K_i(\omega, q, Y_i)$ - mengden kapital).

Fra før vet vi at $C_i(\omega, q, Y_i) = c_i(\omega, q) \cdot Y_i$ og derfra har vi at

$$L_i(\omega, q, Y_i) = \frac{\partial(c_i(\omega, q) \cdot Y_i)}{\partial \omega} = c_{i\omega}(\omega, q) \cdot Y_i$$

$$\text{og } K_i(\omega, q, Y_i) = \frac{\partial(c_i(\omega, q) \cdot Y_i)}{\partial q} = c_{iq}(\omega, q) \cdot Y_i$$

Siden kostnadsfunksjonen er lineær i produksjonen vil også de betingede faktor etterspørselsfunksjonene være det:

$$L_i(\omega, q, Y_i) = l_i(\omega, q) \cdot Y_i$$

$$K_i(\omega, q, Y_i) = k_i(\omega, q) \cdot Y_i$$

Og da vil $c_{i\omega}(\omega, q) = l_i(\omega, q)$ og $c_{iq}(\omega, q) = k_i(\omega, q)$ som jo gir antall enheter arb.kraft eller kapital etterspurt til produksjon per enhet.

b)

Modellens likevekt forutsetter fullkommen konkurranse i alle markeder og rasjonelle aktører. Dersom man ønsker endelig produksjon av begge varer må man kreve at $p_i = c_i(\omega, q)$. Produsenten er pristaker i markedet, slik at grenseinntekten = pris. Profittmaksimering tilsier da at for $\text{pris} < \text{grensekostnad} = \text{enhetskostnad}$ vil man ikke ønske å produsere noe. For $\text{pris} > \text{enhetskostnad}$ vil man ønske å produsere "evig". Altså vil $p_i = c_i(\omega, q)$ være forenlig med en likevekt.

Likningssettet

$$\text{I. } p_1 = c_1(\omega, q)$$

$$\text{II. } p_2 = c_2(\omega, q)$$

har to endogene variable, ω og q og er dermed determinert da p_1 og p_2 er gitt på verdensmarkedet. Uttrykker løsningen på likningssettet

$$\omega = \omega(p_1, p_2)$$

$$q = q(p_1, p_2)$$

Likevekt i faktormarkedet, for gitte faktortilganger L og K betyr at $L_1 + L_2 = L$ og $K_1 + K_2 = K$.

Fra **2a)** vet vi at

$$L_i(\omega, q, Y_i) = c_{i\omega}(\omega, q) \cdot Y_i \text{ og}$$

$$K_i(\omega, q, Y_i) = c_{iq}(\omega, q) \cdot Y_i$$

altså får vi likningssettet:

$$\text{III. } c_{1\omega}(\omega, q) \cdot Y_1 + c_{2\omega}(\omega, q) \cdot Y_2 = L$$

$$\text{IV. } c_{1q}(\omega, q) \cdot Y_1 + c_{2q}(\omega, q) \cdot Y_2 = K$$

Her har vi funnet løsninger for ω og q fra I og II, dette gir

$$c_{1\omega}(\omega(p_1, p_2), q(p_1, p_2)) \cdot Y_1 + c_{2\omega}(\omega(p_1, p_2), q(p_1, p_2)) \cdot Y_2 = L$$

$$c_{1q}(\omega(p_1, p_2), q(p_1, p_2)) \cdot Y_1 + c_{2q}(\omega(p_1, p_2), q(p_1, p_2)) \cdot Y_2 = K$$

Her er Y_1 og Y_2 eneste endogene variable igjen, altså kan man løse likningssettet for disse to ukjente.

Produksjonen av de to varene blir da

$$Y_1 = Y_1(p_1, p_2, K, L)$$

$$Y_2 = Y_2(p_1, p_2, K, L)$$

2

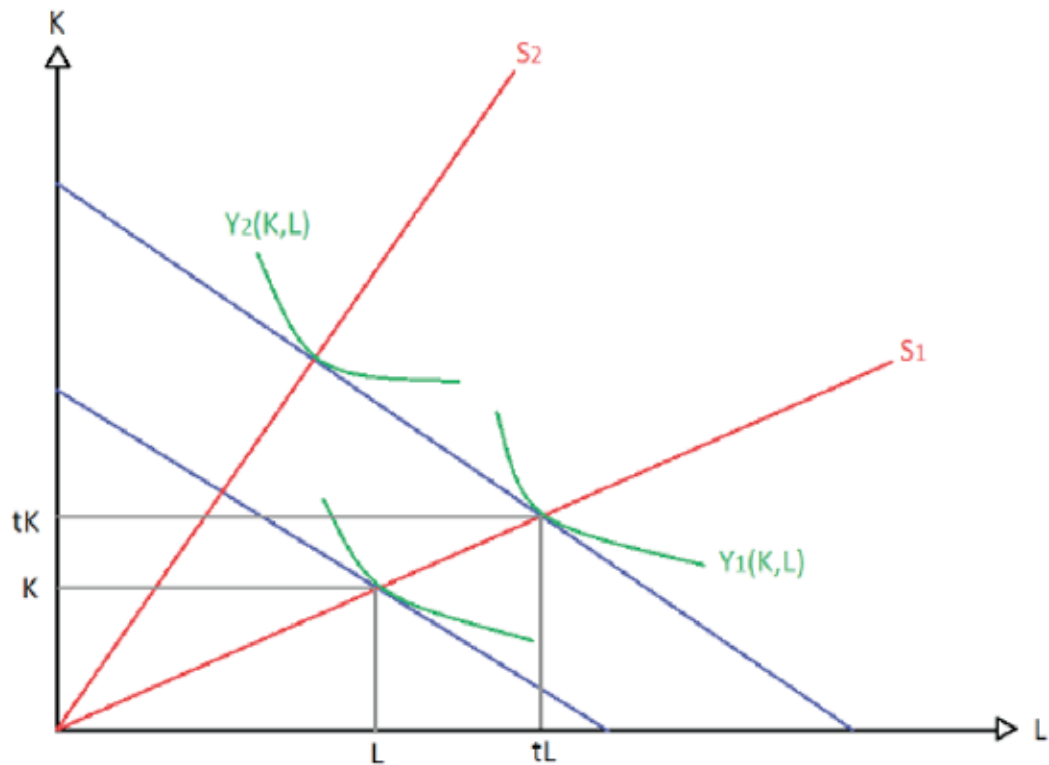
c)

Sektor 1 er arbeidsintensiv, altså er

$$\frac{K_1}{L_1} < \frac{K_2}{L_2}$$

At sektor 1 er mer arbeidsintensiv enn sektor 2 betyr at produksjonen av vare 1 krever mer arbeidskraft per enhet kapital enn produksjonen av vare 2. Når produktfunksjonen er pari passiv betyr dette konstant skalautbytte. Da vil substitumalene (mengden optimale faktorallokeringer) være rette stråler gjennom origo, siden den marginale substitusjonsbrøken vil være lik for to like faktorforhold $MTSB_{L,K} = MTSB_{tL,tK}$ (ser bort fra fortegn her).

I figuren under har jeg tegnet substitumaler for henholdsvis sektor 1 (=S₁) og sektor 2 under den forutsetningen av at $\frac{K_1}{L_1} < \frac{K_2}{L_2}$, altså at helningen til S₂ er større enn helningen til S₁.

Har også tegnet inn to ulike produktfunksjoner (=isokvantkurver Y_1 og Y_2) for henholdsvis arbeidsintensiv og kapitalintensiv sektor. For sektor 1 har jeg også illustrert de to optimale (av mange) faktorallokeringene jeg gjorde rede for tidligere. I tangeringspunktene mellom isokost og isokvant er $MTSB_{L,K} = MTSB_{tL,tK} = \frac{w}{q}$.

d)

Prisen vare 1 øker, vare 1 er arbeidsintensiv. Bruker man Stolper-Samuelson-teoremet her tilsier det at faktorprisen på arbeidskraft skal øke, altså lønn øker, mens faktorprisen på kapital skal minke. Viser dette matematisk ved å partiellderivere likningen I og II fra s. 9 mhp. p_1 .

$$I \quad p_1 = c_1(w, q)$$

$$II \quad p_2 = c_2(w, q)$$

Derivasjon gir

$$1 = \frac{\partial c_1(w, q)}{\partial w} * \frac{\partial w}{\partial p_1} + \frac{\partial c_1(w, q)}{\partial q} * \frac{\partial q}{\partial p_1}$$

$$0 = \frac{\partial c_2(w, q)}{\partial w} * \frac{\partial w}{\partial p_1} + \frac{\partial c_2(w, q)}{\partial q} * \frac{\partial q}{\partial p_1}$$

Løser for $\frac{\partial w}{\partial p_1}$ og bytter til $l(w, l_i(w, q), k_i(w, q))$ i siste likning gir:

$$l_2(w, q) \frac{\partial w}{\partial p_1} = -k_2(w, q) * \frac{\partial q}{\partial p_1}$$

(dropper parametere heretter)

$$\frac{\partial w}{\partial p_1} = -\frac{k_2}{l_2} * \frac{\partial q}{\partial p_1}$$

Setter inn for $\frac{\partial w}{\partial p_1}$ i I-derivert:

$$1 = l_1 \frac{-k_2}{l_2} \frac{\partial q}{\partial p_1} + k_1 \frac{\partial q}{\partial p_1}$$

$$1 = \frac{\partial q}{\partial p_1} * l_1 \left(\frac{k_1}{l_1} - \frac{k_2}{l_2} \right)$$

Her vet vi at $\frac{k_1}{l_1} < \frac{k_2}{l_2}$ (også på enhetsnivå)

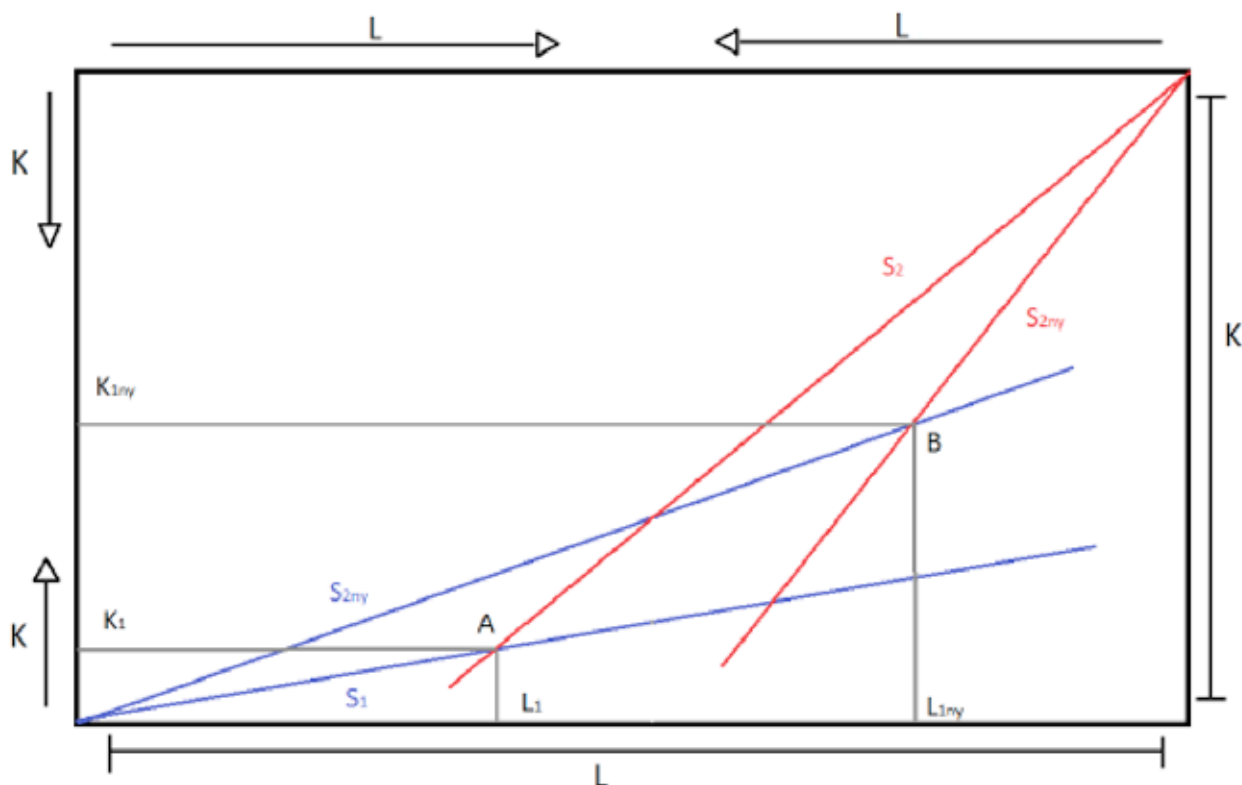
Altså vil $\frac{\partial q}{\partial p_1} < 0$

Prisen på kapital vil gå ned

Fra $\frac{\partial w}{\partial p_1} = -k_2(w, q) * \frac{\partial q}{\partial p_1}$ ser vi da at $\frac{\partial w}{\partial p_1} > 0$

Altså vil lønna øke

Sammensetningen av produksjonen i landet endres når prisen på vare 1 øker. Tegner bytteboks med totale ressursrammer på sidene og substitumales fra to ulike hjørner. S_1 er arbeidsintensiv.

Når faktorprisforholdet endres, w øker og q minkes, vil bedriftene i sine produksjoner tilstrebe en mer kapitalintensiv produksjon – altså bruke mer av den relativt sett billigere faktoren. Dette illustreres i figuren ved at substitutmalene dreier, se S_{1NY} og S_{2NY} .

Før prisstigningen på vare 1 var produksjonen gitt ved punkt A med L_1 og K_1 . Etter prisstigningen er produksjonen i sektor 1 økt, se punkt B, her er $L_{1NY} > L_1$ og $K_{1NY} > K_1$ og dermed for gitte faktortilganger vil produksjonen i sektor 2 gå ned.

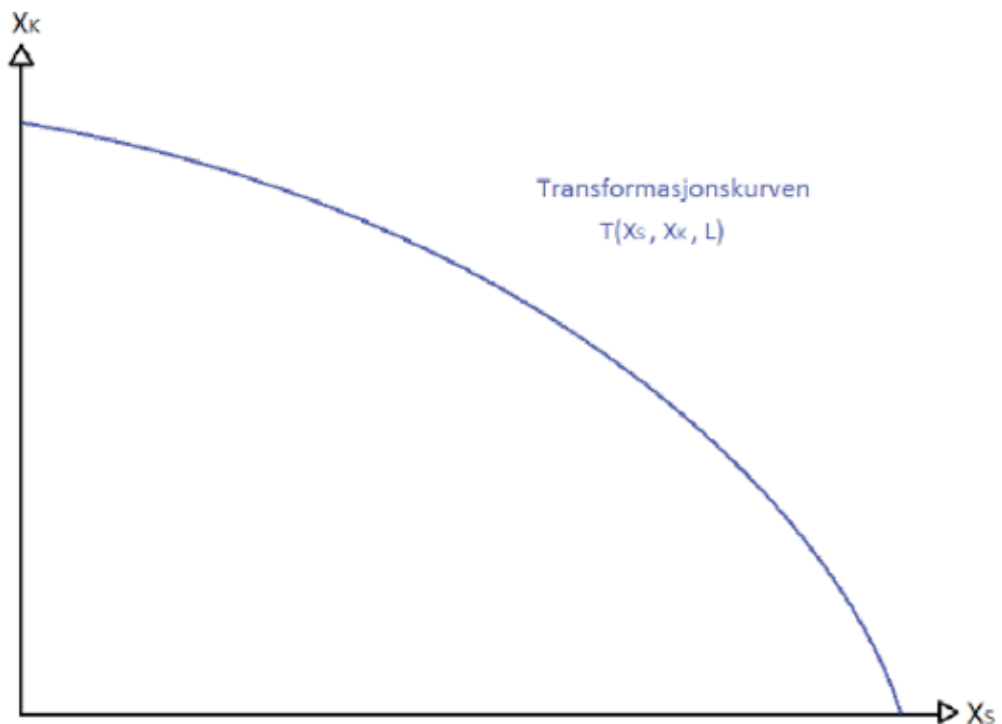
3

a)

Inndeling av produksjonen i skjermet sektor (S-sektor) og konkurranseutsatt sektor (K-sektor) bygger på ulike kostnader forbundet med internasjonal handel og evt. fysisk skjerming (som jordbruk, tollkvoter). Typiske næringer som har høye kostnader forbundet med handel og som dermed «går under» skjermet sektor er sosial- og helsetjenester, bygg og anlegg, offentlig administrasjon, frisør og andre tjenesteytende næringer. Varehandel og skipsfart er eksempler på næringer i K-sektor. I praksis vil man ikke ved grensen til Sverige ha like store kostnader ved handel som andre steder i Norge, hva skal da tilhøre hvilken sektor?

b)

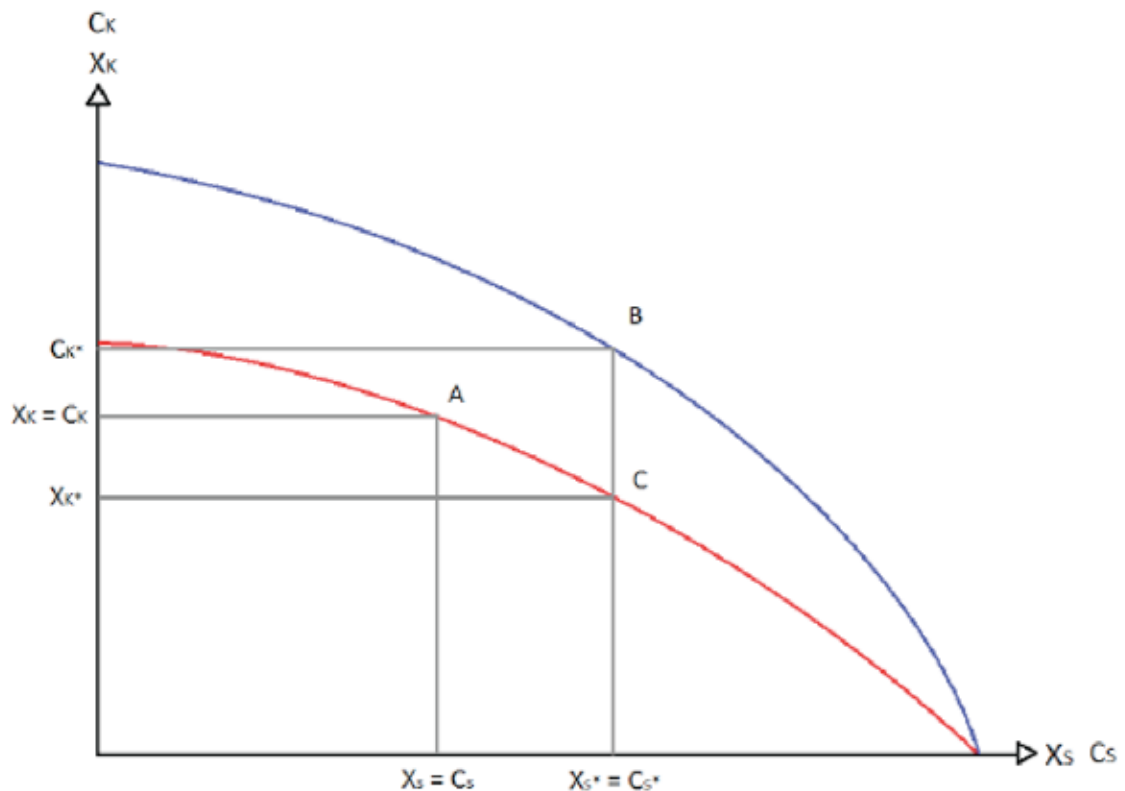
Produksjonen viser positivt men avtagende marginalprodukt for innsatsfaktoren L for både K- og S-sektor. Dermed vil transformasjonsmulighetskurven være konkav som vist på figuren. Positivt men avtagende marginalprodukt (positivt men avtagende grenseproduktivitet) tilsier at jo flere enheter arbeidskraft man i utgangspunktet har, jo mindre vil økningen i produksjonen bli ved en økning i arbeidskraft.

$T(X_S, X_K, L)$ uttrykker mulige kombinasjoner av produksjonen i S- og K-sektor utifra gitte ressurser, L - arbeidskraft.

c)

Oljeinntekter kan likestilles med en valutagave som muliggjør økt konsum av varer fra andre land (import). Tegner om igjen på figuren fra b), men legger på en konsummulighetskurve som gjenspeiler økte muligheter for konsum iht valutagaven. Størrelsen på «skiftet» tilsvarer størrelsen på valutagave (se \uparrow/y -akse).

Lar punkt A være næringssammensetningen før valutagaven. Dersom vi antar positive inntektselastisiteter i begge sektorer vil økte inntekter (oljeinntekter) gi økt etterspørsel etter begge varer, illustrert ved på B på konsummulighetskurven, her har vi økt nytte (indifferenskurve på høyere nivå). Produksjonen i S- og K-sektor vil da leses ut fra punkt C og vi ser at næringssammensetningen i landet er endret slik at produksjonen i S-sektor er økt $X_{S^*} > X_S$ mens produksjonen i K-sektor er redusert $X_{K^*} < X_K$. Avstanden/produksjonen tilsvarende $C_{K^*} - X_{K^*}$ vil nå importeres fra andre land.

d)

Dersom oljeinntektene plutselig forsvinner har vi fått et reverseringsproblemet. Vi ønsker nå å returnere fra C til A, dette krever endrede prisforhold, $\frac{P_S}{P_K}$ og en forskyving av ressurser fra S-sektor tilbake til K-sektor.

Dersom det var full sysselsetting da oljeinntektene forsvant tilsvarer det at arbeidskraft må flyttes fra S-sektor til K-sektor. Dette beskriver en mer lønnsom drift av konkurranseutsatt næring, mulig man bør vurdere en depresiering evt. fysisk skjerming i form av subsidier, handelsbarrierer (kvoter, tollavgifter).

I Norge bruker vi en finanspolitisk regel – handlingsregelen for å sikre oss i forhold til den dagen oljeinntektene plutselig forsvinner. Ved hjelp av denne fordeles valutagaven på mange generasjoner og man vil minske reverseringsproblemet. (forhåpentligvis).

KOMMENTAR TIL EKSAMENSBESVARELSE

ECON 2915 Karakter A

! Gry Tengmark Østenstad

Dette er en meget god besvarelse av en relativt omfattende eksamensoppgave.

Det er imidlertid noen feil og mangler. Kandidatens beskrivelse av stasjonærtilstanden i oppgave 1b) er ikke korrekt. Kandidaten skriver at modellens variable ikke endres over tid i stasjonærtilstanden. Dette utsagnet gjelder kun for modellen på intensivform. I stasjonærtilstanden vil modellens aggregerte størrelser (L , K , Y) vokse med samme rate, som impliserer at kapitalintensiteten $k=K/L$ og inntekt per arbeider $y=Y/L$ ikke endrer seg over tid. Det blir altså også feil å skrive at vi her spesielt bruker at endringen i kapitalbeholdningen er null. Det er endringen i kapitalintensiteten, altså kapitalbeholdning per arbeider ($k=K/L$), som skal være null i stasjonærtilstanden.

I oppgave 2d) savner jeg en forklaring av intuisjonen bak effektene av økt ferdigvarepris på w, q, Y_1 og Y_2 .

I oppgave 3a) burde problemene ved en inndeling mellom skjermet og konkurranseutsatt diskuteres mer. Også i oppgave 3d) burde kandidaten ha skrevet mer, eventuelt vist virkningene i en figur. ●

***“There are no great limits
to growth because there
are no limits of human
intelligence, imagination,
and wonder.”***

Q Ronald Reagan

KONTAKT

tidsskrift.observator@gmail.com
www.observator.no

ANNONSEPRISER

Halvside kr 1250,-
Helside kr 2000,-
Observator tilbyr utforming

ABONNENTPRISER

Kr 150,- for personer
Kr 200,- for institusjoner

UTGIS MED STØTTE FRA

Økonomisk institutt ved
Universitetet i Oslo og
Kulturstyret ved
Studentsamskipnaden i Oslo

ORGANISASJONSNUMMER

996.548.228

ISSN 1893-8108

REDAKSJON AVSLUTTET

16.12.2013

OPPLAG

600

TRYKK

BK Grafisk AS